

HELIKON

IRODALMI FOLYÓIRAT

MEGJELENIK KÉTSZER EGY HÓNAPBAN KOLOZSVÁRON
X. ÉVFOLYAM 1999. 13. (291.) SZÁM — JÚLIUS 10.

ára 2000 lej

Mestrovic: Mózes

- 200 éve született Táncsics Mihály
- Fodor Sándor anekdotái
- László Noémi versei
- Farkas Wellmann Éva verse
- Jancsó Miklós: Tisztviselők
- John Osborne: Luther (részlet)
- Simonfy József versei
- Hajós József: Tézisek a Határ-könyvekről
- SERÉNY MÚMIA

SZÁSZ JÁNOS

A világ így megyen

Hetvenkét nap, mely nem változtatta meg a világot

A béketervnek, amelyet Miloševics, majd a jugoszláv parlament elfogadott, van egy lábjegyzete, ami a Belgrádban átnyújtott eredeti példányon szerepel; azt tükrözi: nincs egység a terv készítőinél a tekintetben, hogyan működjenek a békefenntartó erők, pontosabban, Oroszország nem ért egyet azzal, hogy a NATOé legyen a parancsnokság. Megszállás Oroszország nélkül? Méltatlanság lenne. Két parancsnokság? Zűrzavar és fejetlenség. Kézenfekvő az ENSZ-parancsnokság, amit viszont nem akar a NATO.

Mi minden fér egy lábjegyzetbe! A megromlott orosz-amerikai viszony, az Észak-Atlanti Szövetség úrhatnámága, az ENSZ lebénulása a Biztonsági Tanácsbeli vétőjog miatt, s nem utolsósorban Jugoszlávia veresége a hetvenkét napos háborúban. Ha pillanatnyilag minden egyéb cseppfolyós, ez utóbbi szilárd tény. Bár Belgrád hivatalosai, ha félszájjal is, győzelemről beszélnek: megmentették az ország területi integritását. De ki fenyegette? Az UCK szélsőségesei? Ősi tényigazság, a hatalom elhiszi saját hazugságait. "Mindenütt Szerbiába, ahol egy szerb temető van" — ezzel a jelszóval indult harcba Nagyszerbiáért a jugoszláv hadsereg Szlovéniában, Horvátországban és Boszniában, sok új szerb, de főleg horvát és bosnyák temetővel gazdagítva a balkáni földet: kétszázezer halott. Érthető a nosztalgia az elvesztett területek, az elszakadt testvérek iránt, de megbocsájthatatlan, hogy ezt a fájdalmas vágyakozást Miloševicsék nem racionalizálták, hanem nacionalizálták, hanem nacionalizálták a fölkorbácsolták. A Koszovó-hisztéria ennek az évti-

zed elejétől a derekáig őrvongó-
nak lett a folytatása. Független.

Független? Jugoszlávia nem szűnt meg létezni, tizenegy év óta korlátlan ura tárgyal, inézkedik, levált és kinevez, fűtül arra, hogy az Európai Unió nem nyújt addig segítséget, amíg ő a göré. És az ellenzék? Kétféle is van belőle: az ultrák, akik nem szavazták meg a parlamentben a béketervet (Seselj) és Miloševicset árulónak tartják; valamint a hivatalos ellenzék (Draskovics, Djindjics), amelyet egyrészt bevontak a kormányzatba, másrészt üldözték. Draskovics páfordulataival elvesztette hitelét, Djindjics (aki jó ideig bújkált Montenegróban) programjának fő pontja a Miloševics-ellenesség, egyébként demokratikus általánosságokat hirdet erős nacionalista beütésekkel. Nincs a politikai páston senki, aki ne Miloševics "kabátjából bújt volna elő", aki ne vett volna részt 1991-ben Dubrovnik bombázásában, egyéb hadjáratokban Szlovéniától Boszniáig. A jövő zenéje, kiből lesz bizalma mind az Európai Uniónak, mind a népnek; hírek és jelek szerint a jóemberek kapitulációnak tartják a béke-egyezmény elfogadását: hetvenkét napig szótlannul elviselték a bombázásokat, a nélkülözést, az áram- és vízhiányt, és most, mintegy a hátuk mögött, a hazát védő hatalom megegyezik az agresszorokkal. Az első héten a szövetségesek azt várták, a nép fellázad a kormányzat ellen; a hetvenketedik nap múltán nem várhatták, hogy üdvívalgva köszöntse a békét. Az igen fejlett szövetségi hírszerző hálózatnak nem erőnye a néplelek kifürkészése.

>>>>> folytatás a 18. oldalon

OLVASÓINK
FIGYELMÉBE!

A postai lapterjesztő nyilvántartásában a HELIKON katalógus-száma 3012
Folyóiratunkra a szerkesztőségben is elő lehet fizetni 10 és 14 óra között
Kolozsvári előfizetőinknek díjtalanul kézbesítjük a HELIKON-t

13

200 ÉVE SZÜLETETT TÁNCICS MIHÁLY

EÖTVÖS KÁROLY

Táncicsnál

(Táncics Mihály, született 1799. április 21-én, meghalt 1884-ben. Eredeti neve Stancsics volt. Szegény falusi zsóllér takács gyermeke. Iskolázatlanul nőtt fel, szolga és napszámba járó mezzei munkás volt gyermekkorában. Mint felnőtt ifjú tanult írni-olvasni. Később író s 1848-ban képviselő. Magyar nemzeti szocialista s lángoló hazafi élte végéig.)

I.

A jó öreg Táncics Mihályt látogattam meg ma az ő-esztendőnek utolsó napján.

Ő is meg szokott engem látogatni, én is őt. Pátrióták is volnánk, vagy mi, onnan Veszprém vármegyéből, honnan én távol vagyok nyolcz esztendő óta, ő pedig távol van vagy hatvan esztendő óta. Én a Bakony déli oldaláról, ő pedig északi oldaláról, hanem azért mégis csak egy vármegyéből, noha a vármegyének a két része csak a mappából és a statáriumból tudja, hogy összetartozik.

Meg kell jegyezni, hogy én a jó öreggel sohase voltam egy párton és egy nézetten. Hanem azért tiszteletemnek ő mindig kiváló tárgya volt.

Ennek sokféle oka van. De legnagyobb oka az, hogy ő mindazt, a mit hirdetett valaha, lelke legmélyebb meggyőződéséből meríté s tanainak nemcsak prófétája, hanem martirja is.

Azonban efféle dolgokról nem akarok most beszélni. A prófétákra rossz idő jár, a mártirokról pedig csak a törvényszéki reporter emlékezik meg. Táncics bátyánk pedig kiállott szenvedéseiről soha se beszél, mint a vén katona. Elméje még most, nyolczvanhárom esztendő élet után sem a múlttal, hanem a jövővel foglalkozik.

Fájának, nemzetének jövődjével.

Ott lakik az Űllői uton a Köztelek mellett.

Szennyes lépcsőn felmegy az ember a második emeletre s rögtön elér egy udvari lakást, mely áll három osztályból.

Konyha, mely egyúttal előszoba; aztán egy szoba és egy benyiló: ebből áll az egész. A három lakrész épenséggel akkora, hogy mindegyikben elférne egy kézi mángorló. Tisztes szegénységgel és kopott butorokkal van tele mind a három lakrész. Pedig mind a hármat nem is a jó öreg lakja, mert a benyilót albérletbe adja két fiatal embernek.

Talán nem is illenék mindezt így közölni, azonban van okom rá.

Jó Táncics bátyánk szocialista. Rochefort is szocialista, mint mindenki tudja. Csakhogy Rochefort olyan derék szocialista, a ki ha bajban van, szépen eltagadja politikai hitvallását, ha pedig a bajból kimenekül: szépen összemarja azokat, a kik őt kimentették.

Táncics bátyánk írt vagy harmincz könyvet, beszélt sokat, szerkesztett lapot, volt képviselő; pártok ellen, elvek ellen küzdött rendíthetetlenül egész hosszú életén keresztül, de személyesen nem bántott soha senkit s becsületében nem gázolt soha senkinek.

Más különbség is van köztük.

Rochefortnak palota kell, kényelem kell, uraság kell, százezerek kellene. Joly temetésére azért nem ment el, nehogy lapja ne

legyen kelendő s nehogy ezáltal 10-20 ezer frankot veszítsen egy hét alatt. Pedig Joly védője, jóltevője, élete megmentője volt.

Táncics bátyáknak nincs palotája, nincs kényelme, nincsenek százazrei. Igazán szegény ember, a hogy az emberek rövid észszel beszélni szoktak. Egész vagyona nem ér meg száz forintot.

És még sem szegény ember.

Egészsége vas, jókedve arany, szívének heve, ifjúsága, honszerelme törhetetlen, mint a gyémánt. Kincsesháza gazdagabb, mint a királyoké. Oh hogy megáldá az isten ezt a nyolczvanhárom éves agg, ősz férfit!

Deák Ferencz azt mondá neki egykor, vállára téven mindkét kezét:

— Barátom, téged az isten már e földön megjutalmazott minden szenvedésedért.

— Hogyan gondold ezt?

— Úgy, hogy adott egy jó és hű feleséget.

Deák Ferencznek igaza volt. Jó Táncics bátyánk könnyes szemmel elmondja ezt barátainak akkor is, ha az "asszony" nem hallja.

Alkonyodott már, mikor a konyhából a kis szobába beléptem. A szoba sötétes volt.

Ott állt az öreg az ablaknál s neje kis unokáját ringatva a szoba közepén.

— Jó estét bátyám, ismersz-e?

— Hangodról megismerlek, a füleim még jók.

Leülünk, beszélgetünk. Persze közdolgokról és közférfiakról. Táncics Mihálylyal csak közdolgokról, csak a haza ügyeiről lehet beszélni.

— Rosszul megy az ország dolga bátyám, koldussá kell lenni minden embernek, el nem tudom gondolni, mi lesz belőlünk.

— Ne félj barátom — mond az öreg — megváltozik minden, lesz még jó dolga a magyar nemzetnek.

Neje felsóhajt és közbeszól:

— Dehogy lesz, dehogy lesz!

Az öreg tűzbe jön, ráút az asztalra, felugrik.

— De lesz, én mondom azt, hogy lesz s nektek azt el kell hinni. Hogy lehet olyant beszélni? Meglehet, én nem érem meg, öreg ember vagyok, de ti megéritek. Magyarországot dicső lesz és boldog.

Ha bennünk, a kik fiatalabbak vagyunk, ily erős, ily lángoló lenne a hit!

Másra terelem a beszédet s kérdem tőle, vajjon felkeresik-e, meglátogatják-e őt régi barátai, irótársai, pártfelei a régi balközépből, a régi szélső balról?

— Senki. Senki engem meg nem látogat, senki az ajtót rám nem nyitja. Senki meg nem emlékezik rólam. Jókai azelőtt gyakran meglátogatott, egyszer, mikor lapom miatt megbüntettek, ő kisegített s letette helyettem a bírságot, de egy forint híjával, azt mondván: "Látod öreg, egy forinttal kevesebbet adok, hogy adósod maradjak és hogy adósságomról el ne felejtkezzem." De most már ő se jön hozzám, mióta nagy úrrá lett. Most már miniszterek az ő barátjai.

— Úgy van az bátyám, párszor meg is mentette a miniszterek életét.

— No ezért talán nem áldja meg az isten!

Az öreg nagy oppozíció most is.

Fölszólít, hogy gyujtsak rá, ha van nálam szivar. Mert neki nincs. Ő csak pipáz. Pipájának kupakja, pipaszárának szopókája nincs, hanem azért jól esik neki.

Előjött a szó az életmódról.

Jó neje maga végez minden munkát. Főz, vizet hord, piacra jár, konyhát, szobát tisztogat, befűt, ha kell; lakóira mos, beteg leányát ápolja, kis unokáját mulattatja, dédelgeti, munkás férjének írni segít. Cselédje, segítsége senki.

A jó nő hetven éves.

— Az a szerencsénk, — mondja az öreg, — hogy most már nem vacsorálunk s ezzel kevesebb gondja van az asszonynak. Ha az ember nem vacsorál: az jót tesz egészségének.

— Meg az erszényének, — teszi hozzá a jó nő.

— Hát egy pohár borocska jól esik-e még?

— Jól esnék, jót is tenne nekem, de nagyon drága most már a bor, nem győzőm. Kell az árendára.

— Hát adósságod van-e bátyám?

— Adósságom nincs, szegény embernek nem való az.

Fájt már a beszéd, fogtam a kalapom, kívántam boldog új évet s indultam kifelé.

— Megállj csak, mondok valamit, egyszer meg kell nézned azt a munkámat, melyben bebizonyítom, hogy a magyar nemzet legrégibb a világon. Már befejeztem e munkát.

Gondoltam valamit. Gondoltam azt, hogy az a munka lenne csak derék munka, melyben az lenne bebizonyítva, hogy a magyar nemzet legtovább tart a világon. De ezt nem mondtam el az öregnek.

Hanem elmondok itt mást.

A francziák a Bastille lerombolásával kezdték a forradalmat, mi pedig azzal, hogy Táncics Mihályt kiszabadítottuk a fogságból. A francziák a forradalom első napján megölték pár száz embert, mi pedig visszaadtuk egynek szabadságát és nem vettük el életét egynek sem.

Táncics ötven éves író s műveit az egykori jobbgyságnak ma már kihalt nemzedéke úgy ismeré, úgy olvasá, mint a bibliát. Egykor jobbgysfiu, aztán mesterlegény, később író, politikai fogoly, képviselő, aztán üldözött bajnoka a szabadságnak, nemes és nagy lélek, nemesebb, mint százan és ezren azok közül, kiket mint a társadalmi eszmék bajnokait világszerte emlegetnek.

A francziák évenként megünneplik a Bastille lerombolásának évfordulóját. Jól tesszik, becsületükre válik, pedig az csak hitvány épület volt.

Mi pedig elfeledtük azt a napot, melyen Táncics Mihályt kiszabadítottuk börtönéből. Pedig nagy nap volt az!

És Táncics Mihály ma, nyolczvanhárom éves korában meggyőzhetlen fényűzésnek kénytelen tekinteni azt a naponkénti egy pohár bort.

Neki ez becsületére válik. És nekünk?

II.

Rég nem voltam öreg barátomnál. Sok gond, sok munka, gyakori és hosszas távollét akadályozott abban, hogy meglátogassam. És akadályozott — miért ne vallanám be — egy kis hanyagság is. Bízván bíztaam abban is, hogy a nemzet részvéte most már megmenti a nyolczvanhat éves aggastyánt a fázástól és éhezéstől — nem szorul ő többé én rám.

1879-ben júliusban történt. Az öreg még

akkor tudott járni. Eljött hozzám az ő hajlott természetével s rokonszenves, de komor tekintetével.

— Barátom, — úgymond — öreg vagyok, beteg vagyok, szegény vagyok. Feleségem is öreg már, nem tudunk megélni. A mit az irói segélyegylet adhat: az csak lakásra futja ki. Kenyerünk, fánk nincs a téltre, ruhából, butorból kiszakadtunk, senki gondunkat nem viseli. Te ismerős vagy a városi urakkal, segíts be engem és jó feleségemet a városi szegények házába. Úgy se sokáig tart már.

Megdöbbsentem, megriadtam erre a beszédre. A becsületes agg iró, a 48-iki népképviselő, függetlenségi küzdelmünk hajnalának: a márczius tizenötödikének első hőse, az üldözött sajtónak oly sokszor szenvedő és soha nem csüggedő áldozata — a szegények házában!

A másik perczben elnyomtam fájdalmas megütközésemet s nagy önbizalom színlésével mondtam:

— Nem úgy lesz az, öreg bátyám! Nem segítek én be titeket a szegények házába, hanem megkísértem, hogyan tudnátok ti tisztességesen, nélkülözés nélkül megélni. Lakástokat fizeti a segélyegylet; ha a főváros ad havonként tíz forintot, ha én is adhatok s ha barátaim is adnak tíz-tíz forintot s ha valami jótékony alapból a kormány is ad ugyanannyit: ez havonként negyven forint. Csekély összeg, de azért megment a szegények házából.

Az öreg megvigasztalódott, megrázta kezemet s ifjui ruganyossággal távozott tőlem.

Közöltem a dolgot barátaimmal. Az "Egyetértés" munkatársai — pedig maguk is szegény fiúk — havonként átadták krajczárjaikat. Lendvay József, Kun Gyula, Bartók Lajos, boldogult Matolay Elek barátaim havonként átadták, ha eszükbe juttatám, szíves adományait. Gerlóczy Károly, nemes gondolkodású férfit, a fővárosi jótékony alapból nem sokára kiutalt ötven frtot s később két ízben is ugyanannyit. A következő új évben e lapok hasábjain emlékeztem meg agg barátomról és derék nejről. Volt egy kis sikere. A szegény kis háztartás rég nem ismert jólétet élvezhetett. Küldtek egy kis jó bort, néhány sódort, egy kis pénzt is. Szabolcsme gyéből Kállay András küldött hozzám tíz forintot, Pécsről ismeretlen szegény iparostól kaptam egy forintot, Irányi Dániel, Madarász Jenő nem egyszer adtak át adományokat s ezeldt egy vagy két évvel vesztprémi iparosoktól kaptam tizenkilencz forintot. Én is elvittem a magam filléreit.

Nyilvános adakozásra nem hívtam fel a közönséget. Szegény öreg barátaim szégyenlették volna ezt s bizony magamnak is fájt volna az ügyet nyilvánosságra hoznom. Sőt nyilvánosan nem is számoltam a hozzám beküldött vagy nekem átadott összegekről. Mert akkor még senkinek se jutott volna eszébe az a szentségtörés, hogy valaki a nemzet jótékony filléreit is hűtlenül kezelheti, hogy a hazafiság oltáráról is el lehet lopni az edényt, melyben a legszentebb áldozat tartatik. Nyugtatót szereztem az idegen pénzekről, a magam filléreiről pedig hallgattam.

De hallgatásomnak volt más oka is. Voltak öreg barátunknak adósságai abból a rég elavult időből, a mikor még ő pesti háziúr, törvényhozó és könyvet kinyomtató vala. A hol pedig adósság van, ott természetesen prókátor is van, ehhez pedig már nagyon közel áll az ekzekuczió. Valami hitelező ne-

szét vette a dolognak s egy özönvíz előtt hozott ítélet alapján nyomban elkezdé lefoglalni a részvételnek és szeretetnek csekély filléreit.

Az öreg épen betegen feküdt, midőn egyszer hozzámentem. Jó neje lázas izgatottsággal vett elő egy kék papirost, melyen mindenféle hivatalos számok, végrehajtási tételek s egyéb istentelen irka-firkák foglaltattak.

— Nézd csak, nézd — mondá nekem a jó nő — ekzekválunk bennünket. Míg jó emberek nem adtak segítséget: addig éhezünk, most volna egy kis segítségünk, most pedig elragadják tőlünk.

Ezen is segítettünk valahogy. De egy másik hitelező követelése még ma is fennáll, néhány nap múlva ezen is fogunk segíteni.

Pár év óta elhanyagoltam szegény öreg íróársunkat. Olvastam a lapokból, hogy alakult egy Táncsics-bizottság, láttam, hogy e bizottság estélyeket rendez s azt hittem, erős és biztos kézben van a könyörület ügye.

S nem is csalódtam, noha ennek dacára is fájt a mulasztás, melyet el kellett követnem.

Táncsics már nem volt régi lakásán, az Üllői uton. Régi szobáját megnéztem, új lakója azt sem tudja, ki az a Táncsics. A soroksári úton egy kis ház belső udvarának földszinti szobájában találtam meg szenvedő barátomat.

Ült az ágyban; merev szemeivel nézte a reggeli napot. Alakomat se ő, se áldott neje nem ismerte meg rögtön, de hangom mindakettő. Bizony öregek, s bizony betegek mindaketten. És elhagytattak.

Egyik leányik meghalt régen, negyed század előtt, hajadon virágkorában. Ott van egy kép, az öreg ágya fölött. A képen egy koporsó, a koporsóban ifju szűznek liliumtermete, a koporsó lábánál az apa és anya ölelik egymást s roskadnak össze az iszonyu fájdalomtól. Az apa lábain bilincs, az ajtóban porkoláb és katonák. Börtönbe vitték az apát honszerelme miatt; gyermeke viruló hajadon volt akkor. A hű nő és jó anya megosztotta szerelmét a férj közt, ki börtön fenekén szenvedett s a leány közt, kinek arcán a halál sorvasztó szellő lengtek. Az anyát nem ereszték férjét meglátogatni, az apát nem ereszték haldokló leányát vigasztalni. Hanem mikor meghalt a leány s koporsóba tették: akkor katonák vasban öt percze oda vitték a ravatalhoz. Férj és nő, apa és anya hosszú idő óta ott találkoztak először — gyermekük hamva fölött. E jelenetet ábrázolja a kép.

Az apa volt Táncsics, az anya volt neje.

Volt egy másik leányuk is. Ez férjhez ment, boldog volt, anya lett, korán elhalt. A kis unokát az apa messze vitte, a két öregnek nincs most senkije.

Két rozszant ágy, egy kopott pamlag, egy kis asztal, egy régi fiókos szekrény s egy zöldre festett láda képezi a kis szoba egész

butorzatát. Régi minden és elnyűtt, mint gazdája.

Elkérdezősködtem tőlük a házi dolgok felől. Egészség, cseléd, éléskamra, zsebpénz, ruházat felől.

— Minek nekünk ruházat? — szólt keserűen az asszony. — Én nem mehetek ki a szobából, ő nem jöhet ki az ágyból.

S könnyező szemekkel nézett "ő" rá.

A kis szoba falai telvék régi képekkel. Ott van Táncsics képe abban az alakban, a mint az ifjuság márczius 15-én kiszabadítá börtönéből. Rongyos felöltőjében rajzolta le Barabás. Ott van nejének olajba festett képe Szamosy Ede által. Alatta szent Terézia istenes ábrázata. Ott van Teleky Lászlónak, Héder-váry Kontnak, az utolsó Zrinyinek arc képe.

Az egyik, a mint szembe száll a királylyal, a másik, amint börtöne fenekén rothad. Egyik képen az elárult Hunyady László búcsuzik arájától, a másik képen az utolsó Zrinyi és Frangepán búcsuznak egymástól. Magasra van akasztva egy képcsoportozat, mely az 1830-iki lengyel fölkelés hőseit és vértanuit ábrázolja; — egy másik képen osztrák katonák tekéznak a leölt lengyel nemesek fejével. A magyarnak és a lengyelnek legszomorubb emlékei együtt.

— E képek, — mondá a nő — az én jegyajándékomat képezték.

A kályhasarokban egy kardnak arany-czífrázata villog.

— Micsoda kard az? — kérdezém.

— A pesti ifjuság ajándéka 1848-ból, márczius 15-ének emlékére.

Hüvelyének vasát megette a rozsdá. Földbe volt eltemetve sok éven át, hogy az osztrák el ne kobozza.

Ily emlékek közt seféved és nélkülöz a két aggyastán.

Elmentem a Táncsics-bizottság elnökéhez. Meg akartam tudni, van-e egy kis pénzünk s megbízható kezekben van-e?

Bizony becsületes kezekben van. Bokros József uram szegény kézműves, maga is, neje is fiatalok még, családjuk nincs, a Táncsics-párt akarták magukhoz venni családnak. A nő barátnéja volt Táncsics leányának. Innen ered a részvét. És szívük nemességéből. Az egész bizottság mind a tizenkét tagja szegény kézműiparos. Név nélkül, befolyás nélkül és mégis sikerrel, mert szeretettel karolják fel a hazának elaggott gyermekeit, kikről nem emlékezik meg a haza.

De mégis — nem akarok véteni a könyörülő jó lelkek ellen. E hó 15-én csak pár sorban emlékeztem meg e lapok hasábjain a két szenvedőről és azóta vagy háromszáz forint gyűlt össze ez ország minden részéből számukra.

De ez még mind nem elég. Kényelmes és egészséges lakás kellene, egy kis rendes ápolás és tápláló eledel. Havonként csak hatvan forint erejéig. Mily csekélység ez, ha elő akarjuk teremteni!!

Alkonyodóban van már a két öreg fölött az életnek napja. Hosszu nap volt, nehéz munkával, keserű szenvedésekkel tele — a hazáért, a meggyőződésért, népünk jólétéért.

Néhány hét, néhány hónap, legföljebb pár év s az élet napja leáldozik örökre. Most is alig sugárzik már, felhők borítják sugarát. Az aggságnak, a betegségnek, a nélkülözésnek felhői. Oly sok nemes lélek, oly sok könyörületes szív van e hazában: áldozó részvétük aranyozza meg az alkonyat felhőit.

FODOR SÁNDOR ANEKDOTÁI

Meddig "haladó szellemű" a történet?

A színművészeti főiskola első évén (ez 1952—53-ban történt) a néhai Delly Ferenc volt drámai gyakorlat-tanárom — és Sarlai Imre "az O prófétája" — pontosabban tanársegéde. Delly havonta egyszer látogatott fel Kolozsvárra Marosvásárhelyről, két délelőtti órát tartott velünk, kijelölte az elvégzendő feladatokat, és Sarlai Imrre bízott bennünket.

Sarlai kitűnő színész volt, de nem egy Einstein, valószínűleg fiatalkori fejtfusza miatt. Rettentően félt attól, hogy "ideológiai hibát" vét. Egyáltalán — félt. Megtanulta még 1944—45-ben, amikor félzsídó léte Budapestén hullamosoként bujkált a klinikán a nyilas rémuralom alatt. Sokat mesélt erről, de színházi élményeiről is, bár ezeket mindig csak erősen szűrve adta le, nehogy véletlenül a tőkés-földesúri múlt iránti nosztalgizást olvashassa valaki a fejére. Kedvenc színésze — példaképe — Csontos Gyula volt. Róla is sokat mesélt. Egy alkalommal valamelyikünk késett az óráról. Nem haragudott érte — de a késésről újabb Csontos-történet jutott eszébe. Meg is jegyezte: — Ezt nyugodtan elmondhatom nektek, mert haladó szellemű történet.

Ezek szerint, egy este, a színészek beöltözve-maszkírozva az ügyelő csengetését várták, a kezdéshez. Csontos is készen ült öltözőasztalánál. Ám a csengő nem szólt. Csontos türelmetlenkedni kezdett: — Miért nem kezdünk?!

Sietve megmagyarázták neki, hogy a Főméltóságú Asszony megnézi a ma esti

előadást, de még nem érkezett meg. Várni kell a kezdéssel.

— Úgy? — mondta Csontos, és kitette maga elé az asztalra zsebóráját.

Negyed óra múlva megszólalt az ügyelő színpadra hívó csengője. A színészek siettek fel. Csontos nem mozdult.

— Csontos művész úr! A színpadra! — türelmetlenkedett az ügyelő.

Csontos ült a helyén.

Pontosan egy negyedórát várt, és ak-

kor felment a színpadra. Óriási botrány: Csontos rendreutasította a Kormányzó-nét! Ha Főméltósága megvárta őt, ő is kereken ugyanannyival várta meg Főméltóságát! Hát ilyen egy demokratikus ember volt Csontos Gyula! — vágta ki büszkén Sarlai Imre.

— És Horthy?... Horthy megtudta? — kérdezte valaki. — Mit szólt hozzá?

— Megtudta. Ezt mondta, amikor jelentették neki: "Igaza volt a művészeknek!" — amint azonban ezt kimondta, "ideológiai hibától" rettegő tanárunk berezelt. Bűnbánatosan tette hozzá: — Kérlek, ezt ne mondjátok senkinek se. A történetnek ez a része már nem haladó szellemű!

"El van intézve"

A NAPSUGÁR szerkesztősége 1956 elején alakult meg, hogy 1957. január elején meg is jelenjék az első szám. Nem sokára, úgy emlékszem, az első 3-4 szám megjelenése után, főszerkesztőnk, Asztalos István, a kiváló író bővített szerkesztőbizottsági gyűlést hívott össze irodalomirokából, képzőművészekből, pedagógusokból, hogy értékeljük az eddigieket és megvitassuk a "hogyan tovább"-ot. A KISZ Központi Bizottságának egyik magyar aktivistája, M. M. elvtársnő is jelen volt. A gyűlés előtt az Elvtársnő kérésére Asztalos István elmondta, kiket hívott meg. Szabédiról — akit nagyon szeretett és tisztelt — szükségesnek tartotta megemlíteni, hogy nemcsak nagytudású ember és kiváló költő, de (ami akkoriban döntő fontosságú volt) "ideológiailag" messze ő a legfelkészültebb az egész társaságban. M. M. elvtársnő ezt meg is jegyezte magának.

Rengeteg vélemény hangzott el a lap külsőnévéről-belbecséről. Bevezetőjében Asztalos István elmondta, hogy lapunk célja olvasásra nevelni a gyermeket, de semmi szín alatt se gügyögés árán... — a többire már nem emlékszem. Csak arra,

hogy a legokosabban épp Szabédi szolt hozzá.

Azt csak helyeselte, hogy nem gügyögünk olvasóinknak — de az ellenkező végtől is óvott, attól, hogy a gyermeket kicsi, töpörödött felnőttnek tekintsük. Az aprónéphez szóló írás — mondta — akkor jó, ha a szerzője bele tudja élni magát a gyermek sajátos világába, ami nem azonos a kamaszéval, de a felnőttétől is messze áll. Ha az író ezt a fajta "átélést" csak mímeli, két végletbe eshet. Apró felnőttnek tekinti olvasóját — vagy kis hülyének. A gyermek egyiket sem szereti.

Szabédit külön is megtapsoltuk, M. M. elvtársnő is velünk ünnepelte, majd a végén, mint a lapot kiadó ifjúsági szervezet, a KISZ küldötte és képviselője, hajmeresztő ostobaságokat puffogatva "konkrét", "értékes" tanácsaitól se kímélt meg bennünket. Elmondta például, hogy a KISZ olyan meséket vár a laptól, amelyekben a pionírok — vagy a még kisebb pionírelőlt elsősök-másodikosok — esetleg óvodások is — ügyesen meggyőzik a szüleiket, lépjenek be a kollektív gazdaságba — a térszbe.

Szabédi a közlemben ült. Hüledezett. — Képtelenség... hogy lehet ezt hagyni?! Kérem, maga mit szol ehhez?!

— Tessék hagyni, professzor úr — csi-

títottam. — El van intézve.

— Mi az, kérem, hogy "el van intézve?" Meddig lehet elviselni ezt a pöffeszkedő ostobaságot?

— El lehet viselni — adtam a bölcsét. — Sőt, végül meg is köszönjük neki a tanácsait. Aztán M. M. elvtársnő elégedetten visszarepül Bukarestbe, jelenti, hogy az elvtársak a Napsugárnál elviszerűen viszonyultak a Párt — a KISZ elvárásaihoz, mi pedig itthon maradtunk. És szerkesztjük a lapot, a magunk módján.

Szabédi elhallgatott. Úgy vettem észre, nehezen emésztte opportunizmusomat. Már kezdtem azt hinni, meg is neheztelt rám.

Hamarosan véget ért a gyűlés hivatalos része. Jöttek a szendvicsek, jött a csodálatos zamatú csombordi bor — Csávossy Gyurka jóvoltából.

M. M. elvtársnő Szabédihez lépett, koccintásra emelt pohárral:

— Külön is megköszönöm professzor elvtárs pártos, osztályharcos, marxista-leninista állásfoglalását!

Affenét.

Szabédi elképedten koccintott vele — én pedig a közvetlen közelben lévén — elkuncogtam magam. Rám nézett.

— Nos, erről van szó! — mondtam.

Elmosolyodott.

— Tényleg. El van intézve!

A villanypásztor

Az ötvenes években életünket és munkásságunk — hétköznapjaink — minden területét elárasztották a "szovjet módszerek". A szövönők például "Nina Nazarova módszer" címen végezték munkahelyükön pontosan ugyanazt és ugyanúgy, amit és ahogyan addig tettek. Megvolt — természetesen — a bányászoknak, esztérgályosoknak, építőmunkásoknak, sőt a fejdőknél is a maguk mintaképe, arról nem is szólva, hogy az élenjáró dolgozót az elismerés netovábbjaként "sztahanovistának" nevezték. Egy alkalommal hajat vágni mentem kedvenc borbélyomhoz, Guszti Bácsihoz, és meglepetten pillantott meg a szigorú figyelmeztetést a tükör fölött: "Borralalót nem fogadunk el!" — alatta pedig, hogy itten "Korovkin módszerrel" dolgoznak. Az első figyelmeztetést pillanatig se vettem komolyan (a végén kiderült, igazam volt) — de a másodikat nem értettem pontosan: Ki lehetett ez a Korovkin? Valami élborbély, aki gőgösen visszautasította a borralalót? Guszti Bácsi aztán megmagyarázta:

— Korovkin élenjáró kereskedősegéd a Szovjetunióban. Naponta kétezer vevőt szolgál ki, de hát könnyű ott akár tízezer is kiszolgálni, így ni: — Hús van? — nincs. — Kenyér van? — nincs. — Cukor van? — nincs. És így tovább.

Ez idő tájt írt valaki az Előrébe a villanypásztorról. Blénesi Ernő, a kiváló közgazdász volt a nyomdaszolgálatos szerkesztő (utána Fazekas János barátja — irodaigazgatója lett, míg a diktatúra szét nem rúgta a kiváló kis együttest) — nos, ott volt a nyomdában, amikor hallja, hogy H. elvtárs a sajtóigazgatóságtól megállíttatja a nyomdagépeket. Nem jelenhet meg a lap — a villanypásztoros cikk miatt, amiben az állt, hogy X termelőszövetkezetben ezzel őrzik a marhát. A sajtóigazgatóság embere — kurtán: a cenzor — azt kifogásolta, a cikkben szó sem esik arról, hogy ez szovjet módszer.

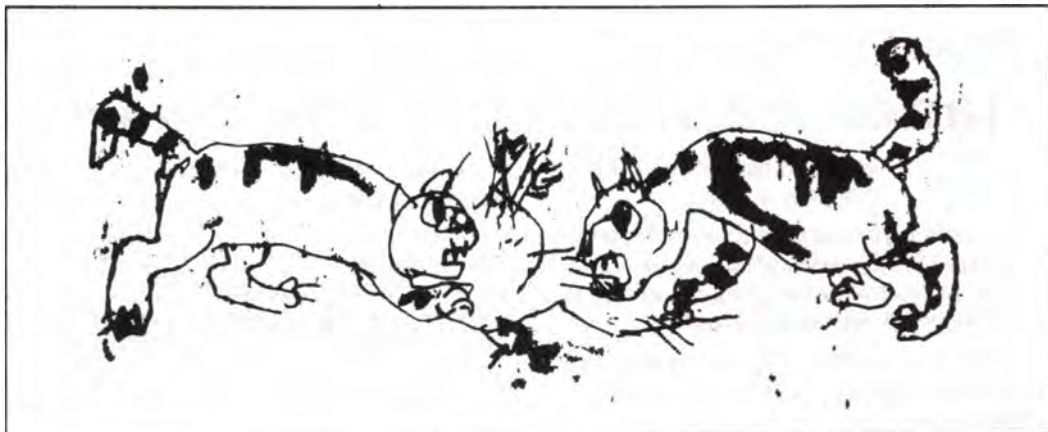
— Azért nincs a cikkben ilyesmiről szó, mert az erdélyi nagybirtokok egyike-másikán már a két világháború között alkalmazták a villanypásztor — magyarázta Blénesi az ügyeletes ébernek.

— Akkor is: tessék oda beírni, hogy szovjet módszer. A mi termelőszövetkezteink szovjet módszerrel dolgoznak! — nyakaskodott a marxizmus-leninizmus őre.

— De hát nem érti az elvtárs, hogy már a két világháború között is...

A Szentéia-ház egyik öreg magyar nyomdásza közbeszólt:

— Hagyja, ne vitatkozzék, Blénesi elvtárs: H. elvtárs akkoriban még nem legett...

Pertu

Valamikor az ötvenes évek végén, mondjuk 59-ben történt.

A székeskeresztúri líceum vendégei voltunk, a hajdani unitárius gimnázium növendékeivel találkoztunk. Az idősebbek közül (egyikük se volt még 60 éves) ott volt Asztalos István, Kiss Jenő, Nagy István. A "fiatalok" közül Bajor Andor, Kányádi Sándor, Szabó Gyula — ha valakiről megfeledeztem, bocsásson meg érte — és jómagam.

Este jó hangulatban beszélgettünk-koccintgattunk vacsora után. Egyszer csak ezt mondja nekem Nagy István:

— Hogy van az, hogy maguk mindenkivel tegeződnek, csak velem nem?!

Nos, ha épp "mindenkivel" nem is, de Asztalossal és Kiss Jenővel tényleg tegeződtünk.

— Azért, Pista bácsi, mert másokkal pertut ittunk, Pista bácsival pedig még nem.

— Hát — mondta —, akkor igyunk pertut.

— Ígyunk — mondtam és töltöttem a poharainkba, ahogy illik.

— Na akkor — mondta ünnepélyesen Nagy István —, szervusz, Fodor elvtárs!

— Ugyan Pista bácsi — nevettem —, ne legyen már ilyen hivatalos még ilyenkor is!

A pertus lendület pillanatra megtorpant.

— Akkor hogy mondjam?

— Szólítson Sanyinak, Pista bácsi. Így isszák a pertut.

Ismét koccintásra emelte a poharát.

— Hát akkor... szervusz, Sanyi elvtárs!

— —

Azt csak zárójelben mondom, hogy sohasem sikerült tegeződnünk.

A kehely

Ezerkilencszáz-hetvenkettő végén súlyos gyász ért.

Kányádi Sándor és Puskás Sándor barátaim '73 tavaszán magukkal vittek Székeskeresztúrra, a Petőfi-szobor — néhai Márkos András remeklése — avatására, hogy egy kissé "kikapcsolódjam". Az ünnepségre egy vasárnap délelőtt került sor — mi már szombaton délután megérkeztünk az unitárius Rómába, ahol meglátogattuk az azóta boldog emlékeztetővé vált katolikus plébánost, Juhász Anti bácsit is. Igen kedvesen fogadott. Egy idő után feltűnt neki nyomott hangulatom. Barátaim megmagyarázták. Az idős pap megilletődötten mondta: másnap, vasárnap, ha van kedvem, kora reggel csatlakozzam hozzá. A közeli S-be, egyik filiájába autóbuszozik, és a szentmisét Őérte ajánlja fel; az ünnepélyre visszaérünk.

Reggel fél nyolckor autóbuszra ültünk és hamarosan megérkeztünk az unitárius faluba, ahol minden második vasárnapon misézett néhány hívének a keresztúri plébános, akinek több hasonló filiája volt, mindenikbe nem juthatott el vasárnaponként (akkoriban még nem nagyon volt gépkocsija a papoknak).

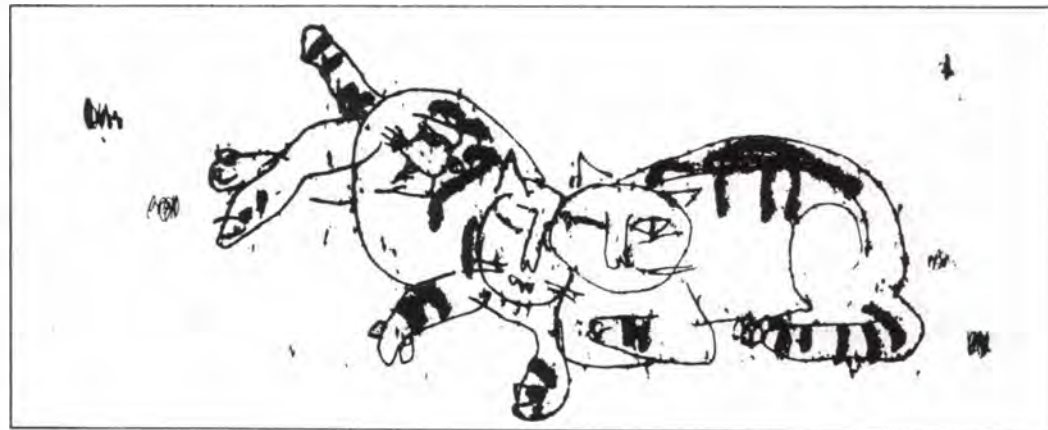
Az igen bensőséges hangulatú szentmisére egy magánház szobájában került sor. Összesen tízen ha lehettünk. Mise után csak látom, hogy Anti bácsi gondosan elcsomagolja a kelyhet aktatáskájába. Egyszerű rézkehely volt.

— Csak ez az egy kelyhed van? — csodálkoztam. Elmosolyodott.

— Ó, dehogy.

— Akkor miért nem hagyod itt?

— Hiszen itt tartottam, de egyik vasárnap a házinéni lelkendezve fogadott: "Jaj, tisztelendő úr, amióta a szent kehelyből gargarizálok, egyáltalán nem fáj a torkom!" No, ezért nem hagyhatom itt a kelyhet.

Plugor Sándor rajzai

HAJÓS JÓZSEF

Tarka tézisek Határ-könyvekről

boci boci macska macska
füle is és f a r k a

1. Határ Győző immár 85 éves. Hatalmas életműve 1956 óta távol tőlünk épül — angol földön. Köteteinek zöme még ma is alig-alig hozzáférhető a Kárpát-medencében.

2. Már "a szélsőségesen szürrealista irányzatok egyik érdekes képviselőjének" számított, amikor — 1956-ban — megjelent első, máig mintaszerű Sterne-fordítása *Tristram Shandy úr élete és gondolatai* címmel.

(Elkalandozás) — A Határnál 200 évvel idősebb Sterne elég művelt és tréfás volt, hogy tudja: kétféle gmata van: pra- és dogmata. Ezek összekerülnek említett legfőbb műve első mottójában: "Az embereket nem a dolgok (pragmata), hanem a dolgokról alkotott vélemények (dogmata) zavarják." Ez a mondás a maga sztoikus módján non-pragmatikus és non-dogmatikus Epiktétoszé. Sterne gúnyos megértéssel mutat be dolgokat, rögeszméket, hobbikat (köztük az Uncle Tobbyt). Mint tudjuk, a hóbortot, vesszőparipát is jelentő *hobby* nem a *hóbert* becealakja, hanem az angol lónevek közt gyakori *Robi-né*. Mivel pedig a ló nemes állat, érdemes volna utánanézni, hány-szor szerepel Határ Győző műveiben. Akár egészen rejtett alakban is, például Hippokratész nevében megbújva. NB: e név előtagja utótag Szókratész nevének, Xanthippének a nevében. Xanthippéről eszünkbe jut — inkább hazárd, mint házsártos módon — az a múlt századi, állatbarát Xantus János, aki még ismerte a görög ábécét. Ő nem írta volna le Epiktétosz fent idézett mondásának az eredetijét öt súlyos betűcserével, ahogy ez megtörtént Határ első Sterne-fordítása második, 1989-es kiadásában, ahol a nő helyett háromszor áll ipszilon, ipszilon helyett pedig kétszer pszi (amely utóbbi ténynek nem az a pszichológiai oka, hogy "a pszi benne van az ipszilonban, ennek *pars pro toto*-ja"). Xantus János bizonyára azt is tudta, hogy "kellő" tarkállást kapunk, ha egymás mellé állítjuk a görög *xanthosz* jelentéseit — a 'szőké'-től a 'piros'-ig, közből a 'fakó'-val. Újabb NB: a magyar *fakó* mint főnév éppen *fakó lovat* jelent. És éjjel minden ló fekete.

3. *Éjszaka minden megnő* — ez a címe — "totum pro parte" jellegű lóteni célzás nélkül — Határ Győző "absztrakt regényének", amely magyarul '84-ben és '86-ban jelent meg (franciául '77-ben, *Archie Dumbarton* címmel, "fantasztikus metafizikai regény" gyanánt). Hallgatva a '86-os, budapesti kiadás fülszövegére, elmondhatjuk: ez a mű a maga abszurd látásmódja, szürrealista víziói révén leginkább Szentkuthy Miklós világára emlékeztet. A pornó persze — ha szabad itt megjegyezni — nem éppen szent bizonyos kutatók szerint. Maga Határ kérde: "Meddig pornó a pornó? ... hol az a határ?!" Magvető-féle kiadás, 75-76. lap) A könyvben — engedelemmel szólva — eléggé "magveteműlten paroxizmál" a szexreklámszöveg parodizálása. Szerzőnk a nemű szervek vulgáris nevét is divulgálja — jócskán egzotikus exotériával; ami nem gátolja abban, hogy tíz könyvet publikáljon "az Aurora ezotéria-sorozatában".

4. Határ ezotéria-szériájának a második darabja a *Intra muros* címet viseli. Első, 1978-as kiadásának az alcíme: *Tractatus Politico-Philosophicus*. Pannon(iai), '91-es kiadásában az alcím: "Tanulmány a véleményről, a hitről, a meggyőződésről". A mű párbeszédnek is vehető, hiszen az "aporematis", ellenvető részeket a szerző fia írta, aki logikából habilitált, Fregéről készített doktori értekezést. A 114. lapon, *intra muros* (a falakon belül, azaz titokban) Határ Győző közöli: teszi: a buddhizmus "filozófia; sőt, szoros értelemben agnosztikus világi spekuláció". Igen gyakran érinti Határ a buddhizmust és a — cusanusi, agnosztikusan értelmezett — Falat az *Özön közönyben*.

5. Az *Özön közöny* (a továbbiakban: ÖK) gondolkodónk legfontosabb filozófiai munkája. Az 1980-as és az 1983-as kiadást Londonban, az 1997-est Békéscsabán nyomták. (Az utóbbinak a lapszámaira fogunk alább utalni.)

5.1. Ha mai, ezredvégi bölcselek jellemzésének is "el-emen-táris ábécéje" az elődökhöz való viszonyuk tisztázása (vö. ÖK 125: "az elmélődés életeleme: a kommentár az előttük járókhoz"), akkor szerzőnk esetében illik bár futólag jelezni például azt, hogy mit mond Arisztotelészről, Brunóról és Cusanusról, illetve (nem időrend, hanem az elementáris betűrend vonalán) Leibniz, Merleau-Ponty és Nietzsche kapcsán.

Sztageirita-alkotta szó és fogalom gyanánt emeli ki a tudásvágyat (168), és nyomatékkal hangsúlyozza, hogy "maga a megismerés kényszere" a metafizika tárgya (310). Bekezdés a 404. lapon: "s ugyan mi lehetne megrázóbb jelentésváltozás a lételméletre nézve ..., mint ha a keszegjáró rák oldalazó mozgásával elhaladva tőle, kijelentjük, hogy *lételmélet* ugyan, de tárgya többé nem a »lét mint olyan« — hanem az *episztemikus imperatívsz* lenyomozása általában és az *önészlelékenység*é különösen..."

Az ÖK távolról sem annyira episztemologista (szélsőségesen ... ismeretközpontú), mint amennyire szépirodalmias, művészi ihletű. Ezért is került a második, *Az érző szerző* című könyve élére ez a mottó: "A megismerés igazi forrása a képzelet." Ez a tétel, amelybe a megismerés helyébe a művészet is tehető, Nola legfilozofikusabb szülöttjétől való. Határ Győző rokonszenvvel utal "a hermetikus Giordano Bruno bámulatos architektúrájára, félig-meddig keresztényelemes világképére, amelyben az istenség a természetben immanens, annak oka és célja" (318). Határ a filozófia "gyermekszobájának" összes lehetséges képességeire" célozva írja: "Valamennyiünkre áll Giordano Brunónak az a mondása, hogy ha valaki a köpenye első gombját rosszul gombolja be, akkor félregombolja sorba mind" (425). (Ha nem veszik túl gyermekinek, idegomboljuk, hogy gimesi Forgách Mihály Wittenbergben ismerte meg Brunót, s ennek itteni, *Artificium perorandi* c., 1587-es kurzusát az utóbb Erdélybe jött Alstedius adta ki.)

Mivel pont 1587-ben hunyt el Laskai Csókás Péter, az első magyar gondolkodó, aki mert meríteni Cusanusból, simán térhetünk át Határ Győző Cusanus iránti szimpátiájára.

A Cuesben, Trier mellett született, mély gondolkodóról van szó, aki a ÖK-ben gyakran fordul elő, jó tucatszor — &-címben is! — a "Falával". Cusanusnak ugyanis 1438 elején, egy hajón látomása volt: "a megismerhetőség határain (NB: HATÁRain) gigászi erődrendszer ciklopfalait vélte felfedezni" (197). A *De docta ignorantia*-ban mondja később: "Semminek nagyobb hasznát nem láthatja még a legbuzgóbbja sem a tudásra törő elmének, mintha (írd: mint ha) saját tudatlanságának a mélyére hatol s annak ismerője lesz" (429). De nagyralátásunknak — fűzi hozzá Határ (345) — tápot ad az a remény, hogy egy bölcséleti *aiónnal* később egy-két csillagmérőfölddel *odébb* találjuk a "FALAT". Hegel — s ezt mindmáig nem emelték ki eléggé — mélyen hallgat az oly dialektikus német elődjéről, "noha" ennek eredeti neve ti. *Krebs* benne rejlik a *Krizba* helységnévben. Nem tudjuk, vajon a rákszerű curukkolásra is céloz-e az ÖK 199. lapján ama tétel, miszerint "minden oly igen visszahátrál a Falnál", de biztos, hogy Határ nem e helynév második, a *bachból* rövidült szótagjára gondol, mikor így vélekedik Bachról: "passzióiból kikopott az evangélium és kantátáiból kiszellőzött a tömjén" (171; ez a nézet ún. szelőlőjegyzetbe kívánczik).

Jöjjön most pár szó arról, hogy mennyire tömjénez vagy paskolja az ÖK Leibnizet, Merleau-Pontyt és Nietzschét.

Határt nagyrészt szkeptikus töprengésre bírja Leibniz relációelmélete, monadizmusa (ez "laza összefüggésbe hozható" a dzsainizmussal), "távvezérlő Szuperkomputer Monásza", teodiceája, kozmológiai istenérve, "a leibnizi *lex continui* érvénye", az a — nagy pályát befutó — kérdése, hogy "pourquoi il y a plutôt quelque chose que rien" (ez a kérdés a német nyelv rendkívüli filozofikusságát valló Heideggerre is hatott, aki "egy szóval sem említi viszont, hogy ... Leibniz lovanak első dolga volt — felcserélni anyanyelvét a franciára"); végül: a hannoveri optimista bölcs nézeteinek rendszerbe foglalhatósága (68, 186, 192, 258, 266, 306, 373; 446).

A leibnizi derűlátást semmiképp se valló Határ ÖK-e, mint maga írja (446), csak prolegomenája egy még sokkalta volumínózusabb munkának, amelynek megírásához nincs már rendszerépítő életideje. Bölcse-lőnk azzal vigasztalja magát, hogy az ÖK-ben és a hozzáfűzött háromkötetes kommentárjaival körvonalaiban kibontakozik a maga "Permanens Káosza", fenomenológiai "zárójele", s tán nem is szégyen, hogy e mentől szerényebb sátorpalota "Husserl és Merleau-Ponty árnyékában a kimerevítő váza csupán annak, ami lehetett volna". (446. — Mint ismeretes, a sátor szétszedhető vázra feszített, bőrből, ponyvából stb. összeállított építmény, s ilyenén — óriási területen kóborló-csatangoló — vándorszóval való megnevezése mélyén hihetőleg a török *cata* 'összeilleszt' ige rejlik, amely a *csat* 'kapocs' főneveknél is őse.)

Az ifjú Határ egy ideig amolyan csatlósa, "lovat vezető, fegyverhordozó kísérője" volt Nietzschének. A "nietzschei *Gaya Scienza* bővületében" élt (35). Az ÖK-ben is voltaképp helyeslően idézi *A vidám tudomány* 108. aforizmáját, amely úgy kezdődik: "Új harcok. — Buddha halála után még évszázadokig mutogatták árnyékát egy barlangban — a ropant nagy borzongató árnyat." Összeköthetjük ezt "Platón nagymúltú barlanghason-

latával", amelynek az ÖK külön paragrafust szentel; netán az ÖK borítóját díszítő Gnoligrifikával is, ezen ugyanis két római filozófus hatalmas árnyéka vetül egy helyiség oszlopos sarkának a falára — nem Cusanus-féle falára. Ne piszmogjunk most azon, hogy a *gaya ciencia* (így írják ma spanyolul) poétikát jelentett, és a *Die fröhliche Wissenschaft* négy soros mottójának a vége ("minden mestert kinevettem, / ki nem nevetett önmagán") visszhangzik Határ eme fölszólításában: "tanuljunk nagyot nevetni azon, hogy olyan komolyan vesszük komolyságunkat" (168). A komornyik-szomornyik szerzőzködést mélyen utáló Határ Győző pajkos (persze nem szófejtő) szójátékkal rögzíti, hogy "az aforisztika és az euforisztika frigyre lép Nietzscheben" (98; NB: a filozófusok közt talán a legnagyobb... Frigyesben), akinek a homályos német szövegre vonatkozó gyilkos *apercuje* szerint: ha valamin orrontjuk, hogy ostobaság, fordítsuk le franciára, és ha így is ostobaság, biztosan már eleve az volt (133). Határ fanyalogva jegyzi meg: "Nietzschei heroikus elragadtatásban, igentmondogató életmódban élni ízlés dolga" (243). Mindenképp tanulságos, hogyan "heverte ki Coleridge hitelrontó hízlegését Spinoza, ... Nietzsche elsőpró támadását David Friedrich Strauss" (374) és — tegyük hozzá — Határ *pro et contra* érveit Nietzsche (akinek a magyar recepcióját, akárcsak a Herderét, nem aknázták alá gyatra magyarságképe).

5. 2. Sok pro és kontra, infra és ultra mellett szóba jöhet az, hogy Határ szerint "a magyar elvárások spektrumában a »bölcsélet« csíkja a látható színeken túlra — az infravörös mögé tolódott" (19). A *túlra* aláhúzása föltehetően arra céloz, hogy az infravöröst vörösről *innen*inek mondani annyi, mint a pirosat a lilánál hozzánk közelebbinek tekinteni — nem éppen ultratudományos alapon. Tény, és pedig téziseink tarkaságát előmozdító tény az, hogy Határ mesterei között kettő is van, kinek a neve bizonyos *füllek* számára vörösséget sugalmaz: Pürrhón és Russell.

Pürrhón "mindnyájunk mestere" (123), a tűzpiros — pürrhosz — kétely ókori faxa, *fáklyavivője*, babonás bigottságok bölcs bomlasztója. Lehet, hogy "indiai barlangolásai során" szerezte "páratlan rendíthetlenségét a *higgadt derűben*" (263). Nevét hosszú ó-val kell írni; úgyszintén Ammóniosz Szakasz alexandriai filozófus nevének a második magánhangzóját. A Szakasz egy k-val való írásában pedig némi "magyar fantázia" is bújkálhat, ha a tettes szakaszvezető, és ezt olvassa az ÖK 293. lapján: "a halál olyan, mint a *lepárlás* — ... *szakaszos*". A *párol* ige mindenestre szláv eredetű, a *szak* meg valószínűleg ősi örökség az ugor, esetleg a finn-ugor korból. Amely korokra nem tér ki Russell nagy filozófiatörténeti opusa, noha említi a magyarokat (igaz: csak kiruccanásaik okán és nagybirtokosságuk hosszúéletűsége kapcsán).

Russell vagy ötször szerepel az ÖK-ben. A legfontosabb helyen így: "az ÖZÖN KÖZÖNYT afféle gyorsírással jegyzetmegnek szántam *pro domo* — hogy papírra vessem elmélődéseim krónikáját Adámról-Éváról; valahogy úgy, ahogy a mesterek mestere, Bertrand Russell /sic/ elszórakozott vele 84-ik életévében" (445). Nos, a még csak 85 éves Határ aligha fogja rossz néven venni, ha (először is) konstatáljuk, hogy az *Egy évszázad*

élettörténete c. könyve jelmondataként Russell ezt idézi Miltontól: "Chaos (1934-es írásmód szerint), a döntő bíró trónol és készakarva felkavarja a zavart, mely által uralkodik; mellette a magas bíró: a véletlen kormányoz mindent." Ehhez itt csak a *véletlenek káosza* kapcsán teszünk két megállapítást: 1. Határ Győzőnek kedves a *káosz* (=zűrzavar, rendetlenség) és a *kozmosz* (=világegyetem; tkp. rend, cifra, már-már "kozmetizált" rend) szavakból összeállt *khaoszmosz* főnév (85, 354); 2. még inkább kedves neki az eléggé új *randomizálás* műszó, amely az ő fordításában "találomositás/véletlenítés" (280; vsz. *véletlenítés* olvasandó; az angol *at random* = találomra).

Az említett magyar Russell-kötet ívjelzőiben végig "Russel" áll (egy l-lel), ám ez nem indokolja, hogy az ÖK-ben is így járjon el a *korrektor* (nyilván nem maga a szerző). Érdekes véletlen azonban az, hogy szintén 1934-ben jelent meg Russell távoli névrokonának, D. D. Roščának az *Existență tragică*-ja, melyben ugyancsak végig egyetlen l-lel fordul elő az angol filozófus neve. Roșca főműve véglegesnek szánt, 1968-as kiadásában is "Rus-

Constantin Brâncuși: Pogány kisasszony

sel" idétlenkedik, továbbá e kiadás 1977-es francia verziójában és egyebütt. (A magyar, 1971-es változatban persze nem, már csak azért sem, mert a Bolyai Tudományegyetemen logikai órákon néha szóba jött a Russell-féle logikai atomizmus és fontos nevek helyes írása.) Russell nevének megcsonkító írása inkább válthat ki *hilaritást*, jökedvet, mint egy világhírű újjeländi hegymászó vezetőkévének (és főleg mint egy amerikai elnökne keresztnévének) két l-lel való írása. Mivel pedig igen világhírű Bertrand kereszt-

nevű filozófus véletlenül csak egy van (csak egy "randomizálódott ki"), a rá jellemző randomizálást bizvást mondhatjuk bertrandomizálásnak. Ő "egyébként" már vagy 80 évvel ezelőtt hangsúlyozta, hogy a természet fölöttébb *közömbös* az ember aspirációival szemben (ÖK, 438). Az angol bölcsnek e tény kiemelése terén zseniális elődje volt Pascal. Roščánál pedig Arghezi nyomán is nagy hangsúlyt kap "a természet nemtörődömsége", "a Világegyetem megrázó közönyössége" (Bretter magyarításában a 161. és 222. lapon).

5.3. Yucatán félsziget neve alighanem vérfürdőt jelent. Határ Győző leírja, hogy az ottani bennszülöttek hajdan vérfürdőrendezés közben "előleget vettek a kozmikus közönyre" 361). A leírás mondandója így szólhat: A világegyetem velünk szembeni indifferenciája távolról — millió fényévnnyi messziségben számolva — sem annyira felháborító, mint az ember kegyetlensége.

Yucatántól ugorhatunk egyet hátra, mármint az ÖK *Lyukszavak kísértetjárása* című részéhez; vagy előre — a Balatont említő oldalig; s innen ismét hátra, ezúttal egy nevében sokaknak *baljós*latúbbnak hangzó félszigethez: a Balkánhoz; ugyanis Határnak nem közömbös, "ha egy nemzet ... »utódállamokra« bomlik, balkanizálódik" ... "ezen a teljes balkanizálódás felé vágató bolygón" (93, 104).

A Balatont az ÖK második, 1993-as kiadásának az utószavában teszi szóvá szerzőnk. Az utószó kelte: "Hongriuscule, 1991, agusztus 13-án". Ha jól sejtjük, Határ a wimbledoni lakhelyét becézi Hongriuscule-nek, utalva bizonyos minuszskulításra, talán Cicero *tusculumi villájára* is, némileg "ember-animalkulusz" voltunkra (142), de nem magyarságunk lehetőségeinek a minimalizálódására. Írja ugyan, hogy filozófiája olyan "facsetete, amely másutt, kedvezőbb éghajlati viszonyok között magasabb/lombosabb/terebélyesebb lehetett volna" (446), de ez a *másutt* nem valami egyértelmű szó; és talán nem "topográfiai egyhelybentopogás", ha idézzük azt is, amit négy lappal arrébb olvasni: "a *létezés* birodalmáról" való merengéshez nem szükséges "az Égei-tenger mormolása, az eleaták csendjének zűgadó-zása; a Duna-part, a Balaton partja — a Kiskörös is megteszi". A "Kiskörös" itt nyilván nem az 505 m magas, Kis-Körös nevű hegy akar lenni, hanem a kicsiny Körös, amelynek partján jött világra szerzőnk.

A ma 205-ösnek számító gondolatában töpreng Pascal ekképp: "... az általam nem ismert és rólam nem tudó terek végtelenségében elmerülve, megrémülök, és döbben-ten kérdezem, miért vagyok éppen itt és nem másutt, ... miért éppen most és nem máskor ..." Határ Győző nagyon jól ismeri ezt a töprengést a minket magába záró, velünk nem törődő mindenségről. Egyik bekezdése így hangzik: — természetesen még a közöny is *emberi* diszpozíció; még az is afféle boci-illatú, meleg-tej szagú »lelkiallapot« — szemben a kozmikus közönnel, amelynek döntő dimenzionális különbsége az, hogy felőlünk éppoly kevésbé van ismerete, mint önmaga felől —" (353).

És de (ez Határ Győző egyik kedvenc szó párosítása) dúdolhat bennünk az örök gyermek:

Do mi do mi szol szol...
Boci-boci t a r k a ...

SERÉNY MÚMIA 139

ha majd minden rabszolga nép
járnát megúvva olajra lép

szerkeszti:
Fekete Vince '99

DEÁK BOTOND VERSEI

(a nő és a férfi)

A te kudarcod
az én szégyenem marad.

Üres könyvtár. Ott fekszik a polcokon egy ember.
Kiönt. Buldózerekkel távolítják el az iszapot.
Egy másik polcon alszunk tovább.

Látom, hogy göndör haja a vállára fagyva.
Előre tudta, nincs mit tenni. Nem mondok semmit.
A szén elveszti a színtét.

Szőrénél fogva huzogatja napbarnított bőrét.
Ülnek a mozdulatlan délutánban, a nő és a férfi.
Semmi sem a régi. A száraz kezek, mint falevelek lehullanak.

Oly közel

Amilyen nehéz,
úgy fáj a vállán.

Ez most már egy biztonságos hely.
Ha meg kellene írnom, megírnék mindent.
Nem fognak elkapni. Nem használ, már elmentem...
Pont hasamra sült a nap.

Szétporlad percenként minden mi üldöz,
új üldöz azonnal. Olyan, mint valami borzasztó.
Hát akkor végigcsinálom belső olvasásra.
Semmi különbség. Épp ma gondoltam így rá.

Hát akkor végigcsinálom.
Olyan, mint valami borzasztó.
Az igazság nem történik tovább.
Nem szabad elhevernem, az már ájulás.

Szomorúan éltem

Ezer fáradt dolog között,
hogyan lehet-e élni még?

A megfárasztottság.
Az öreg arc nem nyughat semmiféle állóképén.
Reggel korán tenni valamit.
Mert itt szomorúan éltem, lassú-vidám-szomorúan.

Autók az előszobában dorombolnak.
Talán semmi emlékem sem marad.
Mohón emlékezem, mert itt szomorúan éltem.
A tájképben a falon némán teniszeznek.

Kések az asztalon. Rohasztó ősz.
Nem láthatok innen mindent.
A sóvárgás, igen a sóvárgás az egy dolog.
A mindenkori. A mindig is összeborzongni.

Más aligha van még itt.
Más aligha, hogy elfoglaljanak minket.
Elszökés, elmúlás, egy hosszú, kagylóhéjjal
beszórt úton,
ezer fáradt dolog között.

A végleges rosszabbodás

Olyankor ilyen.

Őrülten fúj a szél friss levelet.
Mindent lefojtanak a paptrajaid.
Megírhatnám az egészet egy
ásíthatatlan fehérén.

Hangok a kibelezett tömegből
az összes betű hosszadalmaiban,
közben lassan sem megy le a nap.
Ezek amik az időben nőnek,
amit ilyenkor fölismer.

Az állóháború egy állandó valóság.
Ez akkor meggátol most,
ebben a levét eresztett árokban,
nagyon vizes, részeg átfolyásban.

Az ő telefonja nem él.
Közel járok hozzá, ez olyankor ilyen.
Keresem földi szemmel,
mint végleges rosszabbodást.

Egysors

Hogy vétenek el...

Olyankor ilyen, ilyenkor fölismer.
Nesze, itt az egysorosod.
Összehajolnak az ágak a szélben.
Kiszalad a pályára, várja a napsütést.

Orvosilag érthető állapotban van,
ahogy atléták vágynak a versenyfutás után.
Szuszogok a vizes fűben, bánt a sokaság.
Nem olyan, mint én. Szeretem.

Van egy kis oldalnyi erőm,
orvosilag érthető állapotban.
A csaj ötlete volt. Ömlenek a napok.
A végén ilyen olyankor. Ilyenkor szeretem.

Mélyülés

Egyedül vagyok,
minden ennél kevesebb.

Mindenki van, össze-vissza vannak.
Ezen a képen nem nézek oda, nem ezzel foglalkozom,
mintha fordulnék egy másik képben.
Ugyanolyan itt, mint a többi

vihar gépeléssé vakítva,
emlékezéssel mindent elkövetve.
Bármelyik nap lehet bármi.
Mint alból fölriadt szarvas, úgy ébredek.

Agyonjárt, agyonhajtogatott térkép.
Tél. Ugyanolyan, mint a többi.
Legközelebb én játszom a jót.
Emlékezéssel, mindent elkövetve.

Félbevágva

Odaültetnek, odaütök ki.
Fényérzékeny kitergetés. Végül rá hasonlítok.
Szánalomból ütök rá. Félkész kép, félérzékeny.
Százhuszonötödre.

Annyi csak, hogy az angyal elszáll fölöttünk,
és megindul előlünk ez a százhuszonötöd.
Pedig mély rendszeresség volt az a tó.
Körül-körül a mélyalvás együtt.

A félbevágott képen, a tolatólámpafényben,
kialudt ez az évszak is. Kimúlt, most már tényleg.
A nehéz eső belénk költözik. Nem támad gondolat az ágyban,
vagy a szavak torzítják el. És szemerke az ősz a százhuszonötödre.

Gyanánt

Emlékezni érzelmekre, kaian-dokra, magukra az emlékezőkre és azok emlékeire; talán így kezdődött el és ezeken az alapokon áll ma is minden kultúra. Az élet csak utólag egyszerűsödik adatokká, de soha nem az adatokban élünk (hiszünk), hanem abban a mögöttesben, ami a történelem-könyvekből mindig kimaradt.

"A cirkuszok már akkoriban is a posta háta mögött, a tyúkpiacon túl épültek meg, ha vándorcirkusz ütötte fel sátorfáját Kolozsvárról. Ide sodródik később a Főtérről a tigrispiac, ahogyan a kolozsváriak a kimenőjükön összeverődő cseléd lányok legényektől körülrongált, visongó szigetét nevezik. Szerencsésnek mondhatta magát az a tájékozatlan fiatalasszony vagy kisaszszony, aki átvágván a tigrispiacot, csupán egy csattanós tenyest kapott a fenekére, s nem dőlték tomporon gombostűvel a leányok." (84. o.)

Kolozsvári Papp László Kolozsváron született, '67 óta emigráns író. E két paraméter között feszül a '97-ben az Erdélyi Híradó által kiadott alkotása is, a *Holló úr*. Ki az a Holló úr? Egy kolozsvári hegedűs, aki ugyanúgy átélte korának történelmi viharait, mint asztaltársaságához tartozó Maxim úr nyugalmazott főügyész — "Ó, a régi szép idők, Maxim Gyula mesélhetne! Vele minden megesett már, talán a nagy tűzvészkor is élt már, évszázadokkal ezelőtt!" (202.) — vagy mint Manó úr, a latin nyelv és stilsztika tanára, Gordon úr újságíró, Szamosy doktor, Batizfalvy Béla dalszínész és órásmester, vagy mint bárki más.

Kolozsvári Papp László nagy

mesélő és nagy meséltető, ám ami ebből születik — alcíme ellenére — "Tizenkét kolozsvári történet" — nem kultúrtörténeti séta, hanem teljes értékű irodalmi mű. "Sokan sokféleképpen, sok irányba mentek el Kolozsvárról, Béla azonban a legtrikább utat választja olyan régen, hogy már-már valószínűtlen. Meseidő! Nem mesés, nem a történelem elmesélésének az ideje. Magának a mesének az ideje. Az össze-összeugró és ki-kitáguló." (234.)

Egy új "Az eltűnt idő nyomában", egy új kortárs "Szindbád" ez a mű, csak itt a történeteket nem egy alak személyisége tartja kézben. Itt-ott felbukkanó, már ismerős szereplők, egymásba bonyolódó történetek során a maga bizarr mivoltában mutatkozik meg az élet. "Uraim, tőlem semmi sem idegen, ami embertelen. Nekem ugyanis szemben azzal az úrral, aki arról az emberiről beszélt, ami nem idegen számára, nekem ugyanis a huszadik századot sezt a várost kellett megértenem, ahol élek." (67.)

Férfi-nő kapcsolata az intellektus nagyítója alatt jelenik meg. Mégis "kissé rózsaszín" ez a nagyító; hiszen a nosztalgia hívja életre ezeket a történeteket, az emlékezés perspektívája pedig líraivá varázsolja a kevésbé lírait is. Így válnak az apró történetek bájos, mindamellett reális esettanulmányokká.

"Emőke pedig télen a muffját, nyáron valami könnyű sálát, amit mindig hord magával az este mindig lehűlő Kolozsváron, teszi az ölébe, hogy elfedje a selyemharisnyán, a harisnyacsatokon és a tenyérnyi széles meztelen combon csúszkáló kezét (Gordon úrnak), az olyan esetekben, ha váratlanul felgyullad a villany, s nagy felzúdulás mellett megjele-

nik a felirat a vásznon: Nincs szűnet!" (215.)

"Óóó... attól féltem, persze, hogy nem fog menni, de nem azért, mert az derült ki, hogy ő sírig hű feleség, hogy hőslelkű anya, hogy majd elpredikálja nekem a bambula feleségek igéjét, lekotyogja azt a tyúkiságot, hogy ő, aki Otillának barátnéja, hogyan is tehetne olyat, hogy a férjével, mármint velem... hogyan nézzen akkor ő Otillia szemébe... Mintha a világ megteremtése óta nem így néznének egymásra a nők és férfiak, a milliárd és milliárd, eladdig, hogy elmondhatjuk, ez a világ rendje, nemde Manó?" (184.)

Kolozsvári Papp László prózája csupa líra. Mélygyökerű, erős érzelmek bújnak meg a szöveg minden szintjén az egyszerű hasonlattól — "...s hiába keresnek másikat (albérletet) a közelben, mintha valami hír futna előttük, mint forró őszön a tűz a tarlón, a házbér mindenütt megfizethetetlen..." (72.)

"Olyan kimérten, mondhatni teáscsészétől eltartott kisujjal beszél velem..." (20.)

"Minden város délutánjainak

más-más színe van, a Kolozsvári kékeslila." (191.)

"Elcsoszog a kavicsos, hallani — fáradt koporsófedél-sóhaj —, amint behajtja a kerthelyiség kapuját." (258.)

— a példázat értékű történetig. Az indítónovellában a főgyész titokzatos és elpusztíthatatlan bíbor lábnymok eredetét kutatja, melyek átszövik a várost. Mi a rejtély kulcsa? "Hogy én hagytam azt a nyomot...? S hogy akkor akárki hagyhat?" Hasonló a novellafüzér záró gesztusa, melyben az író bátorítatlanul rábeszéli a Halált arra, hogy változtassa meg döntését.

Az asztaltársaság minden tagjának van néhány története, amit maga az elbeszélés tesz teljessé. Mese és mesélés, azaz jelen és múlt egybeolvad, érzékeltetve az olvasókkal azt az örök embert, ami független a történelem adta jelmezeiktől: "Ki tudta itt valaha is jól a történelmet? Az idő, erre, mifelénk, kedves Rita, kitágul (...) minden a pontosan semmit sem tudó ember igényei és népmesére való hajlandósága szerint alakul. Így aztán nincsen akadály a annak, hogy házigazdánk kalóz-rablóvezér, hadseregszállító szerepet töltsön be a Balkánon!" (236-7.)

Titokzatos események, eltűnések, bűncselekmények, gyilkosságok ezekben a novellákban visszakapják eredeti rendeltetésüket és a szenvedélyek mélységére, az élet hatalmára döbbennek rá az olvasót, kolozsváriakat és nem-kolozsváriakat egyaránt.

MIKOLA EMESE

Kolozsvári Papp László:
Holló úr. Tizenkét kolozsvári történet. Erdélyi Szépművészeti Céh. Kolozsvár, 1997.

Hatodik érzék

A férfiak többsége nem tesz olyan verbális kiemelésket, mint: "Az élettársam, aki mellesteg nő..." Ezért is olyan kétélű a, bár teljes lojalitással említett, "női irodalom" már állandósult szókapcsolata, mivel olyan kategória, hogy "férfi irodalom" nincs.

Az általános nézet szerint a klasszikus irodalmi kánon mellett létezik egy marginalizált társadalmi csoportok — pl. nők, etnikumok — reprezentációját adó irodalmi hagyomány is. (l. Magyar Napló. '98/2, 10.). Ám a fenti és ehhez hasonló kategorizálások számos félreértésre, átfedésre adnak okot; hiszen hogyan maradhatnak ki a Brontë-testvérek vagy George Sand a klasszikus irodalmi kánonból?...

Norgard Kohlhausen német író a 80-as évek elején veti fel a máig is örök kérdést; hogyan tudja egy nő kívívni méltó

helyét az irodalomban? A válaszáért azok nyomába ered, akik íróként megpróbáltak szembeszállni a társadalom ez irányú előítéleteivel. Kutatási eredményeit először 1983-ban teszi közzé "Hölgyem, ön úgy ír, mint egy férfi!" címmel... Tíz évvel később hasonló cím alatt kibővített és átdolgozott kiadással jelentkezik. A könyv rendhagyó — kissé esszéisztikus — tanulmánykötet, melyben az író hatodik érzékének nyugodt és természetes felhasználásával tárja elénk ismert és kevésbé ismert írók sorsát, munkásságát és személyiségét. Képmása, levelezése és írásai révén az író bemutatkozik az olvasónak.

Norgard asszony könyve valóban a széles közönségnek szól; az irodalomárok csemegézhetnek az adatokon, a könnyed nyelvezetű tanulmányokon, és a háziasszonyok is szívesen olvassák, mint harcoltak elődeik saját személyiségük (írói mivoltuk) megőrzéséért. "Önma-

gam maradni, ez lenne életem győzelme!" — vallotta Bettine von Arnim a XIX. század elején. Napjainkban is hasonló a helyzet, ám Doris Lessing angol író mottója már türelmetlenebb: "Ne hagyd soha, hogy elnémiítsanak, mert akkor a hallgatásod örökké fog tartani."

A rendhagyó antológiában tizennyolc író szerepel. Valószínűleg a tizennyolc kedvenc, hiszen a válogatáson, a kronológiai sorrendbe állításon kívül, más tendencia — stílus, nemzetiség stb. — nem fedezhető fel.

A könyv, mint a címe is mutatja, csak német nyelven jelent meg, ám a németül olvasók számára érdemes keresgélni a kolozsvári könyvüzletek polcain.

MIKOLA EMESE

Norgard Kohlhausen: "Sie schreiben wie ein Mann, Madame!". Schriftstellerinnen aus zwei Jahrhunderten. Luchterhand Literaturverlag. 1993

GYÖRGY ATTILA

Történetek a nyereg alól

I/a.

Krisztus után ötszáznyolcvanhatban, Húsvét másodnapján, március 24-én mintegy kétszáz főnyi könnyű fegyverzetű lovaskatona robogott ki Kartágó őrizetlen hagyott keleti kapuján, sebes vágásban hagyva maga mögött a lángokban álló várost. A városban javában dúlt a polgárháború — pontosabban a zsoldjukkal és bánásmódjukkal elégedetlenkedő katonák kirobantotta lázadás, melyhez lelkesen csatlakozott a város vandál és mór népsége is. A menekülő kétszáz lovas azon válogatott és megbízható bizánci helyőrség maradéka volt, amelyet Belizár hadvezér hagyott hátra, miután a várost elfoglalta a vandáloktól. A birodalom katonai politikájának megfelelően vigyázott arra, hogy a meghódított területekre távoli, ismeretlen népekből toborzott katonákat, zsoldosokat telepítsen, ezzel is elejét véve a megszállottak és hódítók közötti közlekedésnek.

A menekülő lovasok Bizáncal szövetséges fehér hunok, más szóval heruliánusok voltak, akik a Kartágó bevételekor kitüntették magukat. Vezérük Farkas — avagy bizánci nevén: Pharas — egyike volt azon kevés barbároknak, melyek bizánci tartózkodásuk alatt valamelyest elsajátították a kelet-római műveltséget. Nemzetsége több tagjához hasonlóan maga is meggyőződéses ariánus keresztény volt; a császári udvarban eltöltött évek alatt pedig nemcsak írni-olvasni tanult meg, de az irodalomban, és az akkoriban időszerű és divatos vallási vitákban is meglehetősen jártasságra tett szert.

Farkas a lázadás másnapján, miután a helyzet teljesen kilátástalanná vált, összehívta lovasságát, és közös tanácskozás után úgy döntöttek, Justinianus császárnak tett hűség esküjüket a továbbiakban nem kötelezi őket. A hazájuktól évek óta távollévő heruliánus hunok ugyanakkor egyöntetűen a hazatérés mellett szavaztak — úgy tervezték, a közeli Hadrumetum gabonakikötőjében sikerül foglyul ejteniük néhány hajót és legénységét, amelyekkel eljuthatnak Fekete-tengeren túli hazájukba.

Mielőtt azonban távoztak volna, Farkas a kartágói könyvtárhoz vezette csapatát. A könyvtár egy része már lángokban állott — a még épen maradt épületek közül azonban a vezér kihordatta a könyveket, és iszákokba rakva sebtében felszíjazzatta azokat a lovakra. Az írástu-

datlan, barbár hunok körében ez az intézkedés nem aratott különösebb népszerűséget; vezérükkel azonban nem ellenkeztek, inkább vállalták a fölös terhet lovaiukon.

E többlettehert azonban mégsem vitték sokáig. Kartágótól mintegy negyven mérföldnyire ugyancsak menekülő, mállás polgárokat értek utol, akik értékeiket próbálták menteni az égő városból. A heruliánusok mintegy útközben, jóformán lendületeikből sem veszítve mészárolták le a fegyvertelen csoportot, kincseiket jogos hadizsákmánynak tekintve. A könyvek jó része ott maradt, sakálók hordták szét, vagy a sivatag temette be őket; a harcosok gondolkodás nélkül hagyták sorsukra, miután helyettük ezüst- és aranyholmikkal tölthették meg iszákjaikat. Farkas még csak meg sem kísérelhetette a rábeszélést; harcosai minden bizonnyal eszemmentnek tarották volna, ki többre becsüli az értéktelen papírt és pergament az aranynál.

Az értékes kincseket azonban a hunok sem birtokolhatták sokáig. Másnap éjszaka táborhelyükön túlerőben lévő sivatagi mórok törtek rájuk; a fejvesztve menekülő lovasság kénytelen volt minden mállától megszabadulni, egyrészt amúgy is fáradt lovaik terhének csökkentésére, másrészt az üldözők lerázására. A mórok azonban tapasztalt sivatagi harcosok voltak: a rablott kincsek összeszedésére csupán néhány harcost hagytak hátra, míg a többi kitartóan folytatta az üldözést.

Menekülés közben, fájó szívvel ugyan, de életét mégis többre tartva, Farkas is kénytelen volt megválni könyveitől. Mielőtt azonban elvágta volna az iszákokat rögzítő szíjat, törével fölhasította az egyiket, s a kihulló könyvek közül találmokra kiragadott egyet. E könyv Celsusnak, egy pogánykori szerzőnek műve volt, mely ekkoriban anatómia alatt állott a birodalomban, és egyedi, az evangelistáknál fel nem lelhető információkat tartalmazott a korakeresztényekről és Krisztus életéről. A könyvet, a kartágói könyvtár utolsó könyvét, vágta szét Farkas az egyetlen lehetséges helyre, a nyereg alá csúsztatta.

Az üldöző mórok időközben, jelentős veszteségek után rájöttek, tanácsosabb nyíltávon kívül maradni e furcsa lovasoktól, akik hátrafele nyilaznak, akár a perzsák — e távolságban azonban kitartóan követték őket, egészen késő délutánig. Ekkor végre feladták a fárasztó üldözést; úgy döntöttek, a lehetséges zsákmány nem éri meg a további hajszát és a harc kockázatát.

A hunok mindazonáltal félelmükben tovább lovagoltak, este pedig Hadrumetum közvetlen közelébe értek. Ekkorra azonban a Farkas nyerge alatti utolsó könyv is teljesen tönkrement; a rázkódástól, súrlódástól fedőlapja szétmállott, lapjai részint kicsúsztak, szétszóródtak, részint olvashatatlanná váltak a ló verejtékétől. Csupán egyetlen lapon maradt néhány olvasható szó: **VÉGSŐ SORON EZ SEM LESZ CSODÁLATOSABB, MINT MAGA A TÉNY, HOGY EGYÁLTALÁN LÉTEZETT.**

Farkas elolvasta e néhány szót, aztán vállat vont, és eldobta a használhatatlan lapot. A kartágói könyvtár pusztulása nem az ő lelkén száradt.

II/a.

Háromszázhatvan évvel a kartágói epizód után, valamikor kilencszáznegyvenhat nyarán, egy Németalföldön kalandozó magyar harcos nyeregkapájában értékes könyv lapult. A magyar harcost természetesen nem a könyv tartalma érdekelte; valószínűleg akkor sem értékelte volna különösen sokra a benne foglaltakat, ha valami csoda folytán el tudja olvasni azt. Az egyetlen, és cseppet sem elhanyagolható értéket a könyv tömör, ékkövekkel kirakott színezüst foglalata jelentette.

A könyv, mielőtt a magyar portyázó nyeregkapájába került volna, hosszú és kalandos pályafutást írt le. Szerzője valamikor a negyedik században vetette papírra az egyedülálló művet; ezután Ravennába került, a kereszténységet ízelgető gótok lelki épülésére. Ravennában túlélte az egymást váltogató hatalmakat, háborúkat és tűzvészeket, míg aztán, az Úr nyolcszázadik évében, Nagy Károly császárra koronázásakor a pápai ajándékok közé keveredve a regensburgi bazilikába került. Közel másfél évszázad nyugalom után itt talál rá egy csapatával portyázó viking harcos. A vikingre nem tett különösen mély benyomást a drágán díszített foglalat; néhány nappal később, miután időlegesen, és a cél érdekében egyesültek egy kalandozó magyar sereggel, szívesen elcseréli a már említett magyar harcosra egy remekműű, arannyal díszített markolatú törre.

A könyv szempontjából

majdhogynem végzetesnek számított az a tény, hogy a néhány hetes lovaglás alatt feltört a harcos lovának háta. Az ilyen esetekben bevált módszer szerint a ló háta és a nyereg közé vékony, nyers hússzeleteket raknak a sebek elfertőződésének megakadályozására. A magyar harcos természetesen ugyanezt az eljárást alkalmazta; mivel azonban lovát rendkívül nagy becsben tartotta, szerette volna megkímélni a nyereg alól kicsorgó húslére odagyűlő böglyök csípéseitől. Erre a célra, kitűnő nedvelszívó képességük miatt, leginkább a magyar harcos számára értéktelen könyvlapok feleltek meg. Így történt, hogy a hússzeletek e könyv egy fejeztének lapjaiba csomagolva kerültek a nyerek alá, és veszték el örökre.

A könyv, a szentéletű Ulfilas műve, az első gót nyelvű bibliafordítás volt, mely később Ezüstbiblia néven vált híressé, és jelenleg Uppsalában őrzik. A magyar harcostól Uppsaláig vezető utat homály fedi; tény azonban, hogy a gót Bibliából végérvényesen és pótolhatatlanul hiányzik a Királyok Könyve.

III/a.

Ezerháromszázharminc tavaszán, Ragusa kikötőjében három főúri magyar ifjú lépett fel az egyik induló hajóra. Keresztes lovagokból álló kíséretük egyelőre még nem határozott tengeri színter, száműzetésük színhelyére vitte őket. A lovagok és a száműzetésbe induló ifjak csak a nyílt tengeren tudhatták meg, hogy Szicíliába viszik őket, ahonnan fővesztés terhe alatt soha vissza nem térhetnek Magyarországra.

A három fiatal és kegyvesztett főúr a tragikus sorsú, fő- és jószágvesztésre ítélt Zách Felicián leányának, az ugyancsak kivégzett Sebének voltak fiai. Apjuk, bizonyos Kopai nevű főúr a korabeli Magyarország egyik legműveltebb emberének számított, aki ifjúságában Ferrarában és Párizsban tanult. Mindezen erények azonban őt sem menthették meg a teljes Zách-családra kimondott halálos ítélet alól; széleskörű befolyása, tekintélye és nem utolsósorban: pénze által csupán három fiának sikerült kieszközölnie a kegyelmet, halálos ítéletüket örökös száműzetésre változtatva.

Mielőtt a király ítéletének alávetette volna magát, egyetlen örösként fiaira bízta legfőbb kincsét, messze földön híres könyvtárának legbecsesebb darabját. E könyv az úgynevezett Ósgesza volt, a magyarok történetének igen korai, görög nyelvű leírása. Kicsempészése meglehetősen egyszerűen történt; eredeti borítóját levették, helyette az ak-

koriban népszerű ájtatos olvasmány, Szent Jeromos leveleinek borítófedelei közé kötötték. Az untig ismert és nem különösen értékes könyv fölött szemet hunytak az ifjak máháját tüzetesen átvizsgáló királyi fiskusok; így az a Kopai-fiak tarsolyában végérvényesen elhagyja Magyarországot.

A hajóút során tisztázatlan, méreggyanús körülmények között meghal a legnagyobb fiú, Szicíliaba már csak ketten érkeznek meg. A Zách család és a Kopaiak kiterjedt külhoni rokonsága tisztességes, nemesúrhoz méltó megélhetést biztosít a két fiúnak; az alig tizenöt éves Ákosnak Pádovából küldenek nevelőt, aki a fiatal nemesúrral megismerteti az olasz humanista műveltséget. Néhány év eltelte után a középső fivér egy szerelmi kaland során párbajba keveredik, és halálos tördőfést kap. A könyv egyedüli örököse így Ákos marad, aki szicíliai magányában kiterjedt levelezést folytat a kor ismert humanistáival. A száműzött, ám meg lehetőségen vagyonos és művelt magyar főúri sarj meglehetősen népszerűségnek örvend humanista körökben; szicíliai udvarházában gyakran látogatják itáliai barátjai.

Ákos életében minden szempontból fordulópontot jelent a pestisjárvány elől menekülő költőfejedelem, Petrarca látogatása. Az együtt töltött másfél hónap alatt ugyanis nemcsak filozófiai és irodalmi megbeszéléseket folytatnak, de megszervezik a kalandvágyó fiatal nemes szökését is Sziciliáról. Egy szép napon, Ákossal az élen, díszesen öltözött társaság indul sétahajózásra. Néhány nap múlva, egy viharos tengeri éjszaka után a parton megtalálják a hajó roncsait, majd nem sokkal később a felismerhetetlen né zúzódott Ákost is, akit ruhája után azonosítanak. Petrarca gyönyörű, fájdalmas szonettben örökíti meg barátja "halálát", aki azonban eddigre álóltözetben és álnéven már Genovába ért. Asors különleges fíntoraként ugyanezen időben hal meg a száműzetését kimondó Martell Károly is; utódjánál, Nagy Lajosnál Ákos itáliai barátai könnyen kieszközölhetnék a kegyelmet — ő azonban hivatalosan halott, s a helyzetet csak súlyosbítja, hogy az ugyanekkor költői koszorút kapott Petrarca sem vállalhatta a hamis halotti verset.

Ákos rövid itáliai tartózkodás után egyetlen, ösvéren ülő fegyverhordozó kíséretében Ausztriába indul; az Alpok hágoín azonban rablók támadják meg. Menekülés közben legfeljettebb kincsét, a mindvégig magánál hordott Ósgesztát nyerge alá

dugja el; pár pillanattal később halálos nyíllövés éri, és lefordul lováról. Fegyverhordozója a szabadon maradt lóra pattan, és hamarosan sikerül kikerülnie az életveszélyből. Sorsának további alakulását azonban homály fedi; s vele együtt az Ósgesza egyetlen példánya is eltűnt a nyereg alatt. Soha többé nem kerül elő.

IV/a.

Ezerkilencszázharminckilenc szeptember negyedikén este, Krakótól mintegy harminc kilométernyire, fiatal lovassági tiszt üldögélt a tábori konyha mellett. Bajtársainak zöméhez hasonlóan előtte is kincstári levélpapír állt, melyre sietősen, folyamatosan rótta gondolatait.

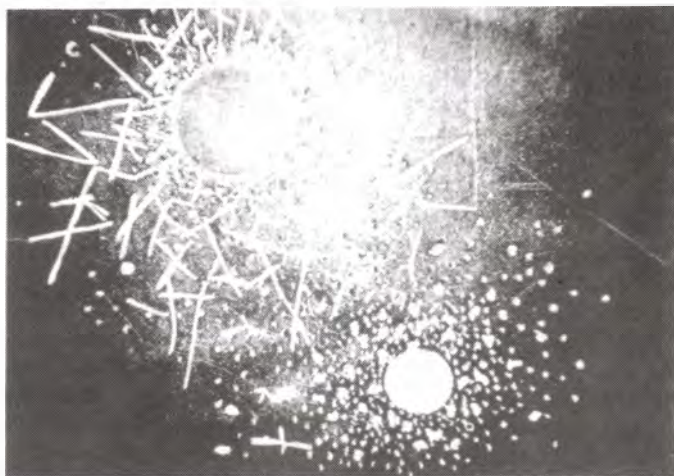
E huszonöt éves, jóképű huszárfőhadnagyot Andrzej Krzstofskynek hívták. Patinás nevet viselő családja Lengyelország történelmi nemességéhez tartozott; magyar nagynya révén pedig vérvonala Bethlen Gábertől eredt. Ez utóbbi ténynek azért volt különös jelentősége, mert

vétel nélkül mind elvesztek, akár lovasaik.

Andrzej Krzstofsky első és utolsó írása rövid volt — nem is lehetett másként. Amit az ember igazán el akar mondani, azt röviden mondja; a halál árnyékában pedig nincs fölöslegesen vesztegetett szó.

Miután írását befejezte, a papírlapokat zsebébe tette, és néhány bajtársához csatlakozott. Szótlanul, sápadtan koccintottak el néhány pohár vodkát — nemsokára már a napfelkelte vöröslött a horizonton.

Pontosan reggeli fél kilenckor megkezdődött az előrenyomuló német csapatok tüzéségének összűze. Andrzej Krzstofsky bajtársaival együtt nyeregbe ült, és tisztelgett — majd kivont karddal rohamra indult az ágyútűz irányába, ahonnan már hallatszott a német páncélosok tompa dübörgése. A kéziratot már a halálos roham közben vette ki zsebéből és helyezte nyerge alá.

Moldvay Katalin: Térképzet

Andrzej gyermekkorának jelentős részét ennél a nagynijánál töltötte; a magyar környezet és kultúra pedig annyira beleivódott a fogékony gyerekbe, hogy önfelédlt pillanataiban még hosszú évek múlva is nemegyszer magyarul szólt meg. E pillanatban, a tábori konyha mellett, szintén magyarul írt. Tudta, valószínűleg éltének utolsó sorai ezek; a másnapra ígérkező ütközet reménytelen volt. A közeledő német hadosztály mind számban, mind fegyverzetben messze a lengyel lovasság fölött állt — a becsület azonban, a katonai eskü és családja neve egyaránt kötelezte a végső áldozatra.

Andrzej Krzstofsky sietős sorai, bajtársaiétól eltérően, nem a szülőknél, a kedvesnek vagy a családnak szóló búcsúsorok voltak. Andrzej Krzstofsky e pillanatokban egy történetet írt; egy történetet, amelyet soha, senki sem fog elolvasni. A történet hősei kivétel nélkül mindannyian lovaseberek voltak, akik régi, értékes könyveket hordoztak nyergük alatt — és e könyvek ki-

zetesek minden bizonnyal már régen kiselejtezték az eretnek könyvet.

A pontatlanságok sorozatában utolsó, de nem mellékes tény: Pharas, csapatával együtt nem haza indult, a Fekete-tenger mellékére, hanem vissza Bizáncba. Néhány évvel később mindannyian az itáliai csatákban morzsolódtak fel.

II/b.

Az Ezüstbiblia története jó részt hiteles, egyetlen, ám lényeges epizódot leszámítva. Az Ezüstbiblia soha, egyetlen pillanattig sem tartalmazta a Királyok Könyvét; a fordító politikai megfontolásból, a bizánci udvar parancsára hagyta ki a harcias germánok számára írott könyvből e csatákkal és vérengző háborúzással telített részt. E tényt leginkább maga az Uppsalában őrzött Ezüstbiblia bizonyítja, amelyről világosan látszik, hogy egységes, csonkítatlan darab.

III/b.

A szerencsétlen sorsú Zách-unokák és az Ósgesza története, bár tagadhatatlanul regényes történet, merő kitaláció, elvetemült hazugság, melyre szinte nem is érdemes szót vesztegetni. Először is: a Kopai-fiakat nem Szicília, hanem Rhodoszra száműzték, amint ez Bonfininél világosan leírva megtalálható. Apjukat, Kopait, akinek nemcsak tanulmányairól, de egyéb viselt dolgairól sem tudunk, nem fejezték le — a börtönben halt éhen. Arra sincs bizonyíték, miszerint az Ósgesza valaha is e család birtokában lett volna — mi több, e könyv pusztá létezését sem lehet bizonyítani.

A felsoroltak után szinte mondanunk sem kell, hogy Kopai Ákos soha életében nem találkozott Petrarcával. Testvérei sem haltak meg — hosszú esztendőket után mindhárman visszatértek Rhodoszra és Prágában telepedtek le.

IV/b.

Sajnos, Andrzej Krzstofsky, a daliás fiatal huszárfőhadnagy története sem több leányriktató, érzélgős történetecskénél. A Krzstofsky családnak sosem volt Andrzej nevű fia, mint ahogyan nem voltak magyar őseik sem. Kifejezetten gyűlölték a magyarokat. Elsősülött fiúk Lengyelország leroanasakor valóban elesett a csata téren; azonban nem a jelzett helyen és nem a jelzett időben.

Ezek után teljesen nyilvánvaló: a nyereg alatt soha, semmiféle könyvek és történetek nem rejtőztek. A nyereg alatt, úgy általában, semmi nincs; vagy legjobb esetben is csak maga a ló.

JANCSÓ MIKLÓS

Tisztviselők

Színhely: Egy hatalmas Ipari Létesítmény étkezdéje, amelyet csak Tisztviselők vehetnek igénybe. A szín háttérben büfé. A hátsó falon (nem is olyan régen még gyűlésterem volt a helyiség) még jól olvasható: Éljen a Román Párt. a kommunista szót kivakarták és nem pótolták semmivel.

A baloldali falon (nézőtérrel nézve a színhelyet) az Elnöki Portré függött, melynek ma már csak kontúrja látszik. Itt lóg a Dohányozni tilos! felirat. Továbbá itt hirdeti a Munkásokat nem szolgálunk ki — figyelmeztető tábla is, hogy a munkásoknak nincs semmi keresnivalójuk a helyiségben. A szín legjobban látható részén a következő jelmondat díszelg:

Éljenek a Tisztviselők, az Államapparátus Alapjai.

Szereplők: Büfés

Mosogatólány

Tisztviselők — 20-30-an vannak, de lehetnek többen is, aszerint, hány szereplőt tud foglalkoztatni az a színház, amelyik esetleg műsorra tűzné — jobb vagy más híján — ezt a jelenetet. Amikor a függöny felmegy, a Mosogatólány az egyik asztalra terített műanyag abroszt törli nedves ronggyal. A Büfés a közelgő étkezési szünetre készül, kávét főz stb.

Büfés: Befejezted már?

Mosogatólány: (tovább törli az asztalt) Mingyár.

Büfés: Igyekezz, mert dél van. Jönnek a Tisztviselők.

Mosogatólány: Igyekezek.

Büfés: Jól kend szét a reggeli zsírt. Attól fénylik az abrosz. Mert ezek azt képzelik a vinilről, ha fényes, akkor tiszta is. Megmarad a mósoszer, ha...

Mosogatólány: Jó na. Nem először csinálom, minek annyit mondani?!

Büfés: Ha befejezted az asztalokat, tedd ki nekik a táblát: Földre köpni tilos. (nagyot sóhajt) Muszáj neveljem őket egy kicsit, első generáció ők városban. Nem rosszak, de nincs modoruk. Nem tudnak viselkedni még.

Mosogatólány: (a bárpult mögül elővesz egy falra akasztható jelmondatot, rajta a felirat: Éljen Pártunk Főtitkára, a hön szeretett hazafi!) Ezt tegyem ki a nevelés miatt?

Büfés: Ez már nem divat. Ideje volna megtanulnod olvasni. Legalább a nagybetűket és a jelmondatokat.

Mosogatólány: (megfordítja a táblát, amire a Főtitkár éltető mondatot írták, a tábla túlsó fele üres) Ezen nem írnak semmit.

Büfés: Még nem. Átmeneti időket élünk, óvatosak vagyunk. Illetve spórolunk. Arra a négy évre nincs miért összekenjünk a táblát. Látod, a diktatúrának is volt előnye: nem kellett annyi sok nevet megjegyezni. (valamit keres, bosszúsan megszólal): Úgy látszik, a Földre köpni tilos! táblát ellopta valaki. Jó vastag plébából volt, rozsdamentes lemezből, hogy tartson. Azért vitték el. Hiába, igényesek a fiúk. Te, gyere ide a pult mögé, ne lássanak a Tisztviselők, mert ha látnak, elmegy tőled az étvágyuk és még jobban rámmorlik a múlt heti étel.

Mosogatólány: Attól ne féljen. Megeszenek ezek mindent (vihog)... Tegnapelőtt is...

Büfés: Csend. Erről nem beszélünk. Tűnj el. Jönnek. (valóban jönnek a Tisztviselők. Mindnyájan öltönyben, elegánsak — készen ruha elegancia —, nyakkendővel viselnek. A büféhez mennek, vásárolnak ételt, kávét, szódát stb.)

I. Tisztviselő: Ma rajtam a sor, ugye?

II. Tisztviselő: (szendvicset eszik) Igen, ma rajtad a sor. Te következel.

I. Tisztviselő: Figyelem, uraim, figyelemet kérek. (a Tisztviselők, nem túl nagy érdeklődéssel, az I. Tisztviselőre néznek, figyelnek is, nem is). Uraim, azt javaslom, szervezzünk magunknak egy jó kis állami vállalatot ebben a nagy magánosításban. (Tisztviselők mérsékelt lelkesedéssel)

Tisztviselő: Jó! Legyen! Felőlem stb.

I. Tisztviselő: Egy dologra azonban ügyelnünk kell. Ne majmoljuk Nyugatot. Az ottani állami vállalatokat.

III. Tisztviselő: Miért ne tanuljunk esetleg Nyugattól?

I. Tisztviselő: Mert ott sok az ellenőr. A vállalatoknál.

IV. Tisztviselő: (felháborodva) Nem is értem, hogy lehet úgy dolgozni, ha egy szegény vállalatvezetőnek vagy tisztségviselőnek állandóan ott van a fenekében az ellenőr?

I. Tisztviselő: Nyugaton az ellenőrök láthatatlanok. De ott vannak mindenütt. Mindenki után leskelődnek, akiről azt remélik: tolvaj. Aztán ha elkapják a szegény gyanútlan becsületes embert, akkor visszaélnék hatalmukkal és kirúgják a munkást. Igaz, tapintatosan rúgják ki.

III. Tisztviselő: Ezt hogy érted, hogy tapintatosan?

I. Tisztviselő: Mondjuk, én húsgyárban dolgozom, mint munkás. Munkaidő végefelé beteszek az ingem alá 2 kg. húst, majd kísételek vele a húsgyárból. A kapus nem szól semmit, rám se néz a képmutató provokátor. Másnap, mert a tekerő kapus nem figyelmeztetett, hogy né, testvér, ne nagyon lopjál, mert figyelek, megint beteszek egy kis húst az ingem alá, amikor hazamegyek. Hónap végén aztán átvesszem a fizetésborítékomat, nézem, nézem, kerek szemmel nézem: nini, alig van benne valami pénz, állapítom meg felháborodva és megsértve munkásönérzetemben. De a boríték mégis kövér. Na mit gondolsz, mitől hízott meg a boríték, mi van benne?

III. Tisztviselő: Mondd már: mi van benne?

I. Tisztviselő: Egy hosszú lista van benne. Teleírva dátumokkal. Hogy én első nap ingben, szív alatt hazavittem 2 kg. 20 deka színhúst. Hogy másnap, megint ing alatt, hazavittem 4 kiló 5 deka szalámit. Hogy harmadnap, ing alatt, hazavittem 6 kiló színhúst, gatyában 3 kg. kolbászt, 20 deka szalámit és egy késfenőt. Negyedik nap... és így tovább. A lista végén összeszámolják a kihordott holmikat: húsvágó késeket, virslit, a kolléga munkaruháját, húst, faliórát stb. Az összeadott összeget pedig levonják a fizetésemből.

III. Tisztviselő: Vérszívók ezek, nem demokraták. És még ők ugrálnak a híres humanizmusukkal. Emberek ezek?

I. Tisztviselő: (folytatja) A lista végén pedig tapintatosan közlik velem, hogy ne fáradjak be többet dolgozni, keressek más munkahelyet magamnak. (dühösen) De hogy keressek más munkahelyet, ha egyszer

a munkakönyvembe beírták: loptam? Cini-kus húzás ez tőlük, mert tudják, ilyen stigmával nem kapok munkát. És akkor éhezhetnek a gyerekeim. (meghatódik) A szegény kicsikék, akik...

IV. Tisztviselő: Én azon csodálkozom: miért büntetik a lopást? Egyáltalán bűn-e a lopás? Hiszen a lopásöszön az ember génjében van, a szerzés vágyával születünk. Már a csecsemő is minden keze ügyébe eső tárgyat megragad és magához veszi. Mert az eltulajdonítás az egy egészséges, természetes ösztön. Az állatoknál is megfigyelhető: ők is elvesznek mindent, amit megkívánnak. Az oroszlan nem filozofál: szabad? nem szabad? Megeszi a gazellát. A macska? Felnyalja a háziasszony tejét. A kutya, ha lát egy darab húst, felfalja és nem kérdezi: vajon a BTK hányas paragrafusát szegem meg ezzel? A lopás ősi ösztön, mint az anyaság, a szoptatás, a szerelem. Jó vicc volna, ha újabban nemcsak a lopást, de a szerelmet is büntetnék, ahogy mondanák: a sajátoddal szórakozz, fiam, ne a nőnek a...

V. Tisztviselő: Ki ne mondd a csúnya szót. Ha vulgáris szavakat használsz, ez butaság. Trágárságod megkérdőjelezné igazságot, mert mind igaz, bár nem teljes, amit a lopásról mondtál.

IV. Tisztviselő: Miről nem beszéltem még?

V. Tisztviselő: Nem beszéltem arról, hogy van hazafias lópás. Én például az elmúlt rendszerben annyit loptam, hogy büszkén elmondhatom: nagyban hozzáloptam, hogy megszűnjön a rendszer. (keserűen) És akkor másokat tüntettek ki, hogy forradalmárok, vagy efféle. Pedig az igazi hősök mi voltunk, akik aláloptuk a rendszert. És akkor rólunk egy jó szó sincs a sajtóban, legalább annyi, hogy csendes forradalmárok voltunk.

VI. Tisztviselő: Tudjátok, az egészek az oka: a bürokrácia. Ami nem szűnt meg a rendszerváltozással, tovább él és megnehezíti az államapparátus munkáját.

I. Tisztviselő: Megnehezíti? Ugyan! Higgyétek el: nem nehéz állami vállalatot vezetni. Csak érteni kell hozzá. De hogy ne mondjátok, miszerint hazabeszélek, egy konkrét javaslatom van: megismétlem: szervezzünk mi itt és most egy állami vállalatot.

VII. Tisztviselő: Bocsáss meg, kérek: nem magánvállalkozásra gondolsz?

I. Tisztviselő: (rémülten): Isten őrizz! Miből csinálnánk magánvállalkozást? Tőkének nincs, dolgozni nem szeretünk, ezt a nyolc órát is alig tudjuk végigszenvedni, pedig csak ültünk az akták előtt és álmodozunk sikerről, hírnévről, gazdagságról, kitüntetésekéről. Ez még hagyján, mondhatjátok, de sajnos szervezni sem tudunk, ne szakítsatok félbe, igen, nem tudunk szervezni. Mert ha mi valamit ma elhatározzunk egyhangúlag és lelkesen és büszkén, azt holnapra már elfelejtjük. Holnaputánra pedig nemes lelkesedésünk rossz álmoknak tűnik. Olyanok vagyunk, mint Kipling majmai, akik kinéztek maguknak a messzi távolban egy szép és magas faóriást és így szóltak egymáshoz: oda kell eljutnunk, testvérek, bizony, oda, a Magas Fa a cél, ott jólétben, biztonságban, védetségben élhetünk. Lelekesen sipították a majmok, hogy úgy van, bizony, bravó és helyes. És rögtön elindultak a nagy és szép fa felé, ahol várja őket a boldogság. Igen ám, de alighogy elindultak, egyik majon ideszökött gyümölcsért, másik majon oda szökött

gyümölcsért, harmadik majom játszott a negyedik majom farkával, és így tovább. Hamarosan el is felejtették a szép magas fát. Játszadoztak tovább a kis fácskákon, bolhát ettek egymás hasáról, és főleg: boldogok voltak, hogy nem kell olyan sokat igyekezni a Nagy Fa felé (szünet). Na, ezt a mesét jó lesz megszívlelnünk. A realitás végett. (nagy csend, a Tisztviselők esznek, kávéznak)

VII. Tisztviselő: Az igazság az: eddig sem éltünk rosszul. Volt mit együnk, kultúrában éltünk, hogy csak a vízcsapot, illetve a csapvizet mondjam. Nagy dolog volt és kultúrélmény, amikor először elindult a víz a falból. Víz volt. De most kinyílt a szemünk, megnyíltak a határok és látjuk: nem az a jólét, ha vasárnap kétszer annyit eszünk, mint hétfőn. Az életszínvonal mérce, amit ki kell lopnunk magunknak, megnőtt: nyaraló kell, autó kell, ház kell, bankbetét kell stb. És mindezt munkával nem tudjuk megszerezni. Ez az egy biztos.

IX. Tisztviselő: Sajnos, a kolléga úrnak igaza van. Lopni kell, uraim. Azaz élelmesnek kell lenni. Csak két példát mondok — ezen alapigazságot illusztrálандó. Hazánk egyik városának Kötöttárugyárában a külföldi fonalat egy teremben tárolták. Vasrácsot tettek a terem ablakaira, acélajtót szereltek a faajtó helyére. Alul a padlóra cementet öntöttek, hogy ne lehessen alagutat fúrni a fonalhoz. Este lepecsételték az ajtót, két kulcsra, négy lakatra zárták, aláírták 8-an az ajtónyílásra ragasztott papírt. Szóval biztonságban volt a fonal, gondolták a balgák, innen senki sem viheti el a gomolyagokat. De mi történt? — kérdezem én és meg is válaszolom. Az történt, hogy a délutáni váltás 8-10-15 szál fonalat letekert a gomolyagokról és a letekert fonalat szép finoman kivezették az ajtó alatt, a lábtörő alá. Ott rágógumival rögzítették a fonalvéget. Este, mint mondtam, lepecsételték az ajtót és nyugodtan hazamentek a vezetők: innen lopni nem lehet. Vagy ha mégis, nyoma marad annak és a tettest elkapják.

Az élelmes éjszakai váltásban a délutáni váltással egyesült proletáriátus azonban nem volt rest. Felemelték a lábtörőt, megfogták ügyesen a fonalvégeket, a pamutszalakat és tekerték, tekerték hajnalhasadtáig. Mit mondjak? Olyan gomolyagokat tekertek ki maguknak reggelig, mint egy 10 kilós görögdinnye. És persze, dolgozni sem dolgoztak, viszont a gomolyagtekerésért még éjszakai pénzt is kaptak szakszervezeti alapon.

III. Tisztviselő: Lám, a tehetség teret keres és kap.

IX. Tisztviselő: Vagy a szeszlopás a gyógyszergyárból. Vitték onnan a szeszt a munkások, ahogy tudták: motorbicikli-tankban, műanyagzacskóban. A kapusok azonban már minden trükköt ismertek. És ekkor lépett közre a női lelemény. Tejet csak reggel árultak azokban az években. Az asszonyok megvásárolták a mindennapi tejüket és bevitték a gyárba. Kijövet persze senki sem bántotta a tejesüvegben lévő tejet. Így történt, hogy a hölgyek kitalálták: bevitték 6-7 üveg tejet reggelente és kivitték ugyanannyi szeszt délből. Hogyan? — kérdezték. Egyszerű: az üveget belül fehérre festették otthon, úgy nézett ki, hogy tej van benne. Aztán vizet vittek be, szeszt hoztak ki a fehérre festett tejesüvegekben. Csodálkoztak is a kapusok, hogy mennyire szeretik a tejet az em-

berek, mindenki 8-10 liter tejet vásárolt reggelente.

I. Tisztviselő: Térjünk a lényegre, uraim. Eleget panaszkodtunk eddig, sírtunk, mint a vénasszonyok. Lássunk végre munkához. A megalakítandó állami vállalatnak, vagyis ennek a vállalatnak (miért menjünk máshová?) — én leszek az igazgatója. Mától.

IV. Tisztviselő: Miért pont te?

I. Tisztviselő: Mert nekem jutott eszembe először, hogy igazgató legyek. Meg aztán párttag sem voltam, mint tiközületek sokan.

VII. Tisztviselő: A párttagság nem szegyen. Amikor én beléptem a pártba, az megtiszteltetés volt. Két ajánlás is kellett hozzá, hogy méltó vagyok a pártra és a tagdíjfizetésre és a közösségi életre. Az ajánlók fontos személyek kellett legyenek, mint most az uzsorakamatos kölcsönhöz.

X. Tisztviselő: Csak az elején volt megtiszteltetés párttagnak lenni. Általában minden buli az elején jó: akkor jövedelmez igazán. Emlékeztek, milyen jó nagy nyugdíjakat adtak az illegalistáknak? Akkor mindenki nyújtotta az ujját: illegalista voltam, illegalista voltam. Kommunista voltam! Nem szégyelltek hazudni, mert a postásra gondoltak.

IX. Tisztviselő: A postásra gondoltak?

X. Tisztviselő: Igen. A pénzespostásra. Aki a hatalmas nyugdíjat hozta nekik. Később nagyon felszaporodtunk, mi, párttagok. Már gyűlésre se kellett járjunk, nehogy sokan legyünk egy tömbben és tiltakozzunk a jegyrendszer ellen. Tulajdonképpen, ha jól elgondolom, akkor mi, a sok párttag fojtottuk meg a pártot. Összecaptunk a magunk feje felett.

I. Tisztviselő: Hagyjuk most a párttörténetet. A pártnak volt egy vitathatatlan érdeme: belőletek, a tagokból, egy könnyen mozgatható, szolgálalkú masszát csinált. Akiire bármilyen hatalom nyugodtan építhetett magának egy szilárd struktúrát. Mert ti mindent helyeseltetek.

III. Tisztviselő: Így igaz! Helyes! Azaz hogy már nekünk is...

I. Tisztviselő: Nincs nektek véleményetek. Nem is lesz. Ceausescu is környezetének szervilizmusa tette zsarnokká. Tehát uraim: ettől a perctől kezdve átveszem ennek a vállalatnak az irányítását!

(hirtelen csend lesz az étteremben. Az étkező, kávézó társaság képbe merevedik. Figyelnek: Nem tudják, I. Tisztviselő komolyan beszél-e, vagy csak tréfál. Ahogy mondani szokás: a várakozás álláspontjára helyezkednek. Bölcsék. Tudják, jobb passzívan kivárni az események alakulását, mint esetleg idő előtt és nem célszerűen beleavatkozni azokba. Mégis, hosszas szünet után megszólal halkan az V. Tisztviselő.)

V. Tisztviselő: Azt hiszem, egyetértetek a kinevezéssel. Sőt, ha belegondolok, ennél jobb megoldást nem is lehetett találni vállalatunk fellendítésére. A te személyed garancia lesz a jövőnkre nézve. A te kiváló képességed, amit igazán csak mi, a te volt munkatársaid ismerünk...

I. Tisztviselő: Köszönöm, uraim, az egyhangú bizalmat. Ha mégis valaki ellenem van, illetve az új Vállalat ellen, hagyja el azonnal a termet.

(Senki sem mozdul.)

VII. Tisztviselő: Komolyságunkat hangsúlyozandó, kérlek, én most nem éljenezek. Az éljenező idők elmúltak. A munka meze-

jéről lépünk a tettek mezejére: új igazgató, új munkamódszer. Mindenekelőtt a propaganda. Az önreklámozás. A sajtókonferencia, újságok. Dicsérjük magunkat, mert ami nyomtatásban megjelenik, annak már igazságszaga van, és látszatérték-életünkben meg kell elégednünk a látszatigazságokkal, amik jobbák és tetszetősebbek, mint a hazugság, mert majdnem igazságok.

I. Tisztviselő: Helyes. Te nyilatkozol a vállalat eredményeiről. Minden kimondott igaz szavadért fizetéslevonással büntetlek. Optimizmust kell a sajtóban nyilatkoznia. Nem érdekel senkit a destruáló realizmus.

VIII. Tisztviselő: Én krónikus gyomorfékelyben szenvedek. Rám számíthatsz.

I. Tisztviselő: Hogyan?

VIII. Tisztviselő: Minden kritikus vállalati eredménytelenségnél én felmutatom a fekélyemet. Vagyis a beteglapomat.

XII. Tisztviselő: Én a szívbajomat ajánlom neked.

XIV. Tisztviselő: Én a visszeremet...

VIII. Tisztviselő: Vagyis minden ellenséges számonkérés esetén te ránkmutatsz: ilyen beteg munkatársakkal kell dolgoznom. Ó jaj — mondd te.

I. Tisztviselő: Helyes: te leszel a Beteglapos Tisztviselők főnöke. A csapat irányítását rád bízom: mikor hány beteget kell az ellenőrök orra alá dörgölni.

X. Tisztviselő: A munkamenettel kapcsolatban...

IX. Tisztviselő (hirtelen megszólal): Egy kérésem van, uraim. Ezt a szót: munka, ne ejtsük ki többé. Kíméljük egymás idegrendszerét. Nézzétek, ha csak a munkára gondoltok, már reszket a kezem.

I. Tisztviselő: Végső esetben a munkáról is kell beszélnünk. Férfiak vagyunk, ezzel a fenyegető ténnyel is időnként szembe kell nézzünk, mint a mesebeli hős a hétfejű sárkánnyal. (hirtelen rápillant a XIX. Tisztviselőre) Te miért hallgatsz? Tudom, miért hallgatsz. Mert te dolgoz vagy, szerény, pontos, megbízható. Te leszel a gyűléseimen a követendő példa. Valakit csak kell dicsérjünk is. Viszont a fizetésed felét elveszem. Visszaminósítalak.

XIX. Tisztviselő: Miért teszed ezt velem, mondd?

I. Tisztviselő: A vállalatnak valakin spórolnia is kell. Azoktól, akik esetleg feljelentenek engem, nem vehetek el pénzt, mert azonnal feljelentenek. Azok, akik ismerik visszaéléseimet, a potenciálisan veszélyes embereket le kell fizetésemeléssel, hogy hallgassanak. Te szerény vagy, csendes, szorgalmas, te ügysem csinálsz ellenem semit, bármit csinálók én ellened. Akkor meg mi nekem értékeljem a munkádat pénzzel? Sőt, jó szót se várj tőlem. Te tökfész. Bugyuta. Csökközt agyú rém.

XIX. Tisztviselő: Uraim, bocsánat, hogy élek és köszönöm, hogy dolgozhatok.

I. Tisztviselő: Csend legyen. Elveim röviden: nyitottság, minőség, európai integráció és szeretet. Szeretet nélkül nem tudok dolgozni. Szeretettel a családomat is idehoznám a vállalathoz, csak hogy én utálom a családomat, így szeretetigényemet ti kell kielégítsétek. Mert ha ti nem szerettek engem, én úgy kirúglak titeket, hogy integetni sem lesz időtök a negy repülésben. Mert én titeket sem szeretlek, éppen ezért ti engem még jobban kell szeressetek, hogy a belőlem hi-

>>>>> folytatás a 14. oldalon

>>>> folytatás a 13. oldalról

ányzó szeretetet pótolja a ti szeretetek, mert így lesz szeretet-légtér, ha már a munkalégtérrel lemondunk. A szeretet mindenekelőtt, uraim.

XIV. Tisztviselő: A szeretetről jut eszembe, uraim: én szeretek. Én nagyon tudok szeretni.

I. Tisztviselő: Kit szeretsz te?

XIV. Tisztviselő: Én nem kit szeretek, én lopni szeretek. Nekem a véremlen van a lopás. Én, uraim, lopok a szomszédától száradó fehérneműt a szárítókötélről, kilopom az ételt gyermekem tányérjából, ha az elfordul véletlenül, még a macska tányérjából is ellopom a mócsingot. Büszkén elmondhatom: mindenkit meglopok, akivel bármilyen kapcsolatam van. Önelégültségemben azonban egyszer csak belémnyilallt: egy embert még nem loptam meg. Tudjátok ki az? Én vagyok. Magamat még nem sikerült meglopnom. Azonnal kidolgoztam egy magammeglopás tervet: este sok pénzt tettem a zakóm belső zsebébe, és lefeküdtem aludni. Megvártam, amíg elalszom, aztán csendben felkeltem, nehogy felébrezzem magam és óvatosan kiloptam magamtól a pénzt és elrejtettem egy másik zakóm másik zsebébe. Reggel a jól végzett munka örömevel keltem — de sajnos, ráeszméltem: éjjeli lopásom nem volt tökéletes. Tudtam, hol a tőlem ellopott pénz — tehát ügyetlen tolvaj voltam, akit hamar lelepleztem. Nos, hogy segítek a dolgon, hogy dugjam el magam elől a pénzt? Megoldottam a kérdést: a következő éjjel újra megloptam magam, a pénzt betettem a szőnyegem alá és sietve nekifogtam inni. Leittam magam, mert tudtam, ha leiszom magam, meghülyülök, még azt is elfelejtem, hol lakom, nem hogy hova dugtam a pénzem. Elképzelésem zseniális volt, ugyanis, ahogy kijózanodtam, rájöttem: nem jövök rá se-hogy sem, hol a pénzem. Boldog voltam, mert a tökéletes lopás büszkeséggel töltött el. Úgy éreztem, a csúcson vagyok, innen már nincs hova feljebb. És akkor belémnyilallt egy erkölcsi érzés: lopni bűn.

Tisztviselők kara: Ó, te szegény, te, kit

bánt a lelkiismeret, mi lesz veled, itt mi kö-zöttünk, ó mi lesz?

XIV. Tisztviselő: Bizony, uraim, a lelkiis-meret. Erkölcsi löketemnek engedve elmen-tem a rendőrségre és feljelentettem magamat, mint tolvajt.

I. Tisztviselő: És a rendőrségen mit szól-tak ehhez?

XIV. Tisztviselő: Örültek nekem, hogy nem kell nyomozzanak utánam. Ott helyben le is tartóztattak, mint visszaeső bűnöst. De nekem is volt eszem: megvesztegettem a rendőrt, mondtam neki, ha börtönbe tesz, akkor egy cellába kerülök én mint tolvaj és én mint áldozat. És én mint áldozat ártatlan vagyok. Mire a rendőr megijedt, hogy ártatlan ember kerül a börtönbe, és hazaengedett. De hagy-juk ezt már, uraim.

I. Tisztviselő: Hagyjuk. Még annyit hoz-zátennék: nekünk nem is kell lopni. Elég, hogy vagyunk. (szünet)

XVI. Tisztviselő: Jutalmazni fogunk az új vállalatnál?

I. Tisztviselő: Igen. Én személyesen fo-gok jutalmazni. Csókkal. Év végén tíz darab csók. Igazi csók, mert igazi vállalat vagyunk. Újévkor 4 Újévi csókot adok mindenkinek. Sőt Kultúrcsók is lesz a faliújságszerkesztők-nek. Remélem, hazánk kultúregyesületei nem veszik ezt beavatkozásnak érdekszférá-ikba. A vezető tanácsot hetente megcsóko-lom. Ez amolyan bátorító csók lesz. Halottak napján Szomorúcsókot adok.

XII. Tisztviselő: (felsír) Velem mi lesz, barátaim? Én élhetetlen vagyok. Tavaly ha-zavítottam a vállalatnál 3 darab gemkapsot és egész éjjel furdalt ezért valami. Másnap visszahoztam a kapsokat.

I. Tisztviselő: Egy hét próbaidőt adok. Vidd haza az íróasztalod, fényes nappal, vál-lalati kocsin. És intézz el magadnak minő-ségpénzt, ha ez sikerül, ember vagy. Állami vállalatnál.

Tisztviselők kara: Nem, nem, mit keres ez miközöttünk?

El, el vele — a megátkozottal.

Viseld szájalmas végzeted — egyedül.

I. Tisztviselő: Meghajlok a többség böl-

csessége előtt. Kirúgni őt.

(hirtelen megszólal egy csengő)

I. Tisztviselő: Nos, barátaim, a játéknak vége. (XII. Tisztviselőhöz, nevetve) Szeren-cséd volt, megúsztad a kirúgást.

Tisztviselők kara (nem túl lelkesen):

Gyerünk továbbra is az íróasztalunkhoz.

Várnak az akták és az ügyfelek.

Menjünk, üljük fenekünket továbbra is la-posra.

Jelszavunk: el nem adjuk hazánkat.

(hirtelen megszólal a csengő, jelzi, vége az étkezési szünetnek)

I. Tisztviselő: Köszönöm, fiúk, a besegí-tést. Holnap folytatjuk. (A Tisztviselők ki-mennek)

Mosogatólány: Tessék mondani, mi volt ez itt már megint?

Büfés: Játék. A Tisztviselő urak nagyon szeretnek játszani. Minden ebédszünetre ki-találnak valami új játékot. Ma az I. Tisztvise-lő úr volt a játékmester. Tenap például III. Tisztviselő úr irányította a játékot. Tegnap forradalmat játszottak.

Mosogatólány: Még jó, hogy nem én vol-tam tegnap váltásban. Sok poharat összetör-tek? Mert ha az uramra rájön a forradalom, akkor én utána mindig haza kell vigyek in-nen 4 vállalati tányért, hogy legyen miből együnk. Meg poharakat. Talpast. Meg...

Büfés: Nem törtek össze ezek semmit. Civilizált forradalmat csináltak. Ültek és nézték a televíziót. Drukkoltak.

Mosogatólány: A televíziós szereplés nem forradalom.

Büfés: Mit értesz te ehhez? Különben is csak játszottak. Televíziózás után pedig ki-nevezték egymást a Forradalom Hőseinek. Játszottak, na.

Mosogatólány: Játszottak. Ezek örökké-tig csak játszkodnak.

Büfés: (miközben a poharakat, tányéro-kat szedi össze) Kíváncsi vagyok, holnapra mit találnak ki. Milyen játékot?

Mosogatólány: (vihogva) Na ez az. Ezt nem lehet tudni. Hogy holnapra milyen játé-kot találnak ki nekünk ezek?

Függöny

Az ezredfordulóra megjelenik a Romániai magyar ki kicsoda — 2000

A SCRIPTA KIADÓ felhívása

Kiadónk 1997-ben jelentette meg először a romániai magyarság mintegy hatezer személyiségének adatait tartalmazó, életművét bemu-tató kézikönyvét és eljuttatta a hazai és a magyarországi közintézmé-nyekbe, könyvtárakba, valamint a világ magyar szervezeteihez. Mivel a kézikönyv jellege és funkciója megköveteli a benne szereplő több százezer adat időnkénti felfrissítését, az ezredfordulóra *Romániai ma-gyar ki kicsoda — 2000* címmel, ez év decemberére újra megjelentetjük közösségünk emberi értékeit felmutató kézikönyvünket.

Kiadónk célja, hogy számba vegye a politika, a közélet, az egyházak, az oktatás, a tudomány, az irodalom és a művészetek, a média, közmü-velődés, a gazdasági élet, a sport területén eredményesen tevékenykedő magyar személyiségeket és azok megőrkítésre méltó teljesítményét, hogy bemutassa a teljes magyar szervezeti és intézményrendszerét. Ez-úttal azok az erdélyiek is szerepelnek benne szócikkükkel, akik nem élnek már Romániában, de munkájukkal elkötelezték magukat közössé-günknek.

Ahhoz, hogy a Romániai magyar ki kicsoda — 2000 decemberére elhagyhassa a nyomdát, szeptemberre le kell zárni az adatgyűjtést és -feldolgozást, szerkesztést.

Ezért arra kérjük mindazokat, akiknek szócikke már megjelent az előző kiadásban és levelet kaptak, mielőbb juttassák el a kiadóba a kért adatokat.

Akik szerepeltek ugyan az 1997-es kiadványban, de szócikküket nem az általuk kitöltött adatlap alapján szerkesztettük, kérjük, sürgősen jelentkezzenek, hogy adatlapot küldhessünk nekik.

Hogy a kiadvány eddigi hiányosságait pótolhassuk, jelentkezé-sét várjuk azoknak is, akiknek a szócikke valamilyen okból eddig kimaradt.

Kérjük az erdélyi magyarság kulturális, társadalmi problémái-val foglalkozó szervezetek, alapítványok, intézmények vezetőit, küldjenek bemutatkozó anyagot.

Akik megjelenése után, a kiadótól szeretnék megrendelni a könyvet, kérjük, töltsék ki az adatlapon lévő megrendelő szelvényt, és mi postáz-zuk a könyvet. Várjuk azoknak a vállalkozóknak a jelentkezését, akik hirdetni szeretnék a kiadványban vagy támogatni kívánják megjele-nését.

Végül arra kérünk mindenkit, aki szívügyének tekinti, hogy az erdélyi magyarságról minél pontosabb, minél teljesebb összegzés ké-szülhessen az ezredfordulóra, jelezze észrevételeit, javaslatait, küldje el azoknak a személyiségeknek a nevét, címét, akiknek a szócikke hiá-nyozna a kézikönyvből.

Kiadónk az alábbi módokon érhető el:

Levélben: Editura Scripta, 3700 Oradea, Sof. p. 9., Cp. 49.
Telefonon/faxon: 059/131-650

E-mailen: scripta@rdsor.ro Tájékoztatónk, adatlapunk olvas-ható (másolható) az interneten a következő honlapokon: www.wunro.hu; www.htmh.hu.

Nem győzzük hangsúlyozni: KÖZÖSSÉGÜNK KÖNYVE, KÖ-ZÖS ÖSSZEFOGÁSSAL KÉSZÜL! AZ ÖN EGYÜTTMŰKÖDÉSÉ-VEL DECEMBERBEN MEGJELENIK!

FARKAS WELLMANN ÉVA

Ezért fordulok Önhöz

Kedves Uram! Éppen egy nagyon fontos szerelmi csalódáson teszem túl magam. S Ön vigasztal, de bár a könny ha hullna...
Azért mégis köszönöm Önnek gondos részvételét ez ügyben. Pénzre nincsen szükségem, hát nem is írtam hamarabb. (Szétszórtam volna érte annyi kincsem!)
Most csak kóválygok, pincét, kamarát: S megtalált levelek tömkelegében nem fújom szét a port, de mit se számít...
A lényeges, hogy itt még melegében tehessek létem ellenébe, bármit.
Az adósság, hogy kié lesz, barátom, s a gyermek, akit szintén nem szerettem, kevéssé érdekel. De bárha látom férjem mily gonddal örködik felettem, éberségében — vélem, túlnyomó részt — kevesebb jelleme, több a hivatal; tüneteimben nem lát súlyosabb vészt — körképem szemében ennyi: fiatal.
Ezért fordulok Önhöz — búcsú egyben —, hogy majd, utána, nem ért félre engem, ha szólna néhány szót az érdekemben...
Épp róla van szó, kinek kezében lengem a vágyott küszöböt át a magánba ebből a közös, minden-lakta légből remélvén csak, hogy egyszerű vaságyban, s kószolhatnak a köznapok elégből...
Szóval, hát férjem nyugtatásaképpen s vigasztalándó: bármit kitalálhat (üdvösségről nem lenne immár képem álmodozni, vagy nézni kabalákat).
Segítsen akkor néki nem kevésben, pusztán, hogy tovább tudjon nézni akkor, s valami másba: ne e túltesésbe...
(Ne hagyja menni éjjeli vonatkor.)
S még egy bocsánat. Én loptam el az arzent. Az árát nem pénzben fizetem meg, akinek kárát okoztam, tán pazar mozdulattal mond búcsút életemnek.
Érthetetlen és ugyanakkor kusza, mit írok: ott a felsz, hogy mintha jönnek! Egyébként nem leszek senki alkuza, csak: Madame Bovary. Én írtam Önnek.

Utóirat

E tercinák már Önéi, Asszonyom.
Hogy becsületes, jó ember a férje, bizonyítja, hogy nem volt viszonyom, s nem is lett volna sosem. Vád ne érje.
Nő a nő... stílusban néhány szót szólnék: (az úr, hogy elolvassa, meg ne kérje!)

Képzeld hát, hogy ma leszállt az este.
Betegnek látván Charles az ágyamra ült.
Nézze, mint borzad össze mafla teste,

amint kinyújtja tetemem, a kihűlt felé ujját, mely pulzusom kereste csupán, mint eddig. S a homlokán kiült

egy kékes csík, mely néhol vérerezte.

LÁSZLÓ NOÉMI VERSEI

Valami a szívről

Ne azzal játsz, ami nem éget,
csak érdekel, mert lázba hoz,
ne szánakozz, ha nem tudod
mi a tiéd, s mire cseréled

egy engedelmes nap után,
amikor fény a fényre ást
és ájulással küszködik,
hogyan eltörölje a sötétet;

ne várd látástól vakulásig
a tűzben élő madarat,
ne akarattól légy erős
amíg a szíved tétovázik

és mindig másképpen török
a változatlan ég alatt.

Baleset

Ruhán a folt.
Feledhetetlen ügy.
Feküdj szíved, szakadj, feküdj.

Ne zakatolj.
Tagold az éveket
ha nem is érdekel. Akad

e holt vidéken még számodra hely.
Figyeld a kárhozottakat.
Cikázz a felszínen,

hadarj, hazudj,
örülj, ha elhiszem,
s ne számigálj.

Légy otthonom, ha kell,
játszd néha azt, hogy nem is létezel,
te könnyű szép.

Játsz, mintha értenéd:
mi fán terem baj, kín,
nagylelkűség.

Játszva, magyarul

Miért tovább? Mert másra nincs idő,
elfoglalom helyem a levegőben, úgy,
hogy minden élem látható legyen,
és elhiszem: a fenti állapot
emberi módon elviselhető —

miért tovább? Mert korán kiderül:
a távozónál ostobább csak az,
ki úgy találja, volt már valaha
és lesz még egyedül —

miért tovább? Mert játszanak velem
s a társ jogát nem illik
elveszítenem —

miért tovább? Mert érdekel a szép,
kerek, kimódolt evilági vég,
a makulátlan, mindent takaró
hazug lepel.

Animula Vagula

Fáradt vagyok,
meguntam ezt az ócska tárgyat,
nem érdekel, ki mennyit ér,
mennyit kíváncsi;

bölcső, koporsó,
csuklya, korsó kinek mit érlel,
mit kezd a bölcs, az ostoba
az életével;

sok lesz a jóból,
cimborám, részemről ennyi,
nem késtem, nem megyek korán,
van még szemernyi

időm,
azt bízást megkapod,
bár unlak már, nem alhatok,
s nem bírlak elviselni;

van tegnapom,
nincs holnapom — ez is megérte —
nem álmodok, nem készülök
az ébredésre,

porhoz, viharhoz nincs közöm,
ne hidd, hogy folyton költözöm,
ahol születtem, ott lakom,
és megszűnök, és nem is veszed észre.

Bioritmus

Hogy' megy sorod
mivel is szöszmötölsz
hallottam éjjel ismét énekeltél
beküldöd hozzám hajnalban a holdat
vállad megvonod

ki kér belőled
fától fáig ér
háromszázhatvanöt mosoly
meghúzódom egy félkörív alatt
úgyis feloldozol

eső zuhog
bejárom így
tűnődő lomha tested
s álomra hajtom álmatlan fejem
mikor a napot kezdted.

Hetvenkét nap, mely nem változtatta meg a világot

>>>> folytatás az 1. oldalról

Tudomásul kell venni, a kortárs szerb tudatvilágban sajgó fájdalommező az elvesztett szerb dominancia, a kisebbségbe jutott szerbek sorsa, Nagyjugoszlávia pusztulása. Az efféle traumák korántsem szívódnak fel gyorsan, és csak egy, a nacionalizmussal szögesen ellentétes életalternatíva csitíthatja őket. Ez azonban — a jóléti demokratikus társadalom — egyelőre még messzi ködkép, és sok fényévnyi távolságra van a balkáni határok légiesítése, az össz balkáni együttműködés az Európai Unió szellemében, vagy éppen keretein belül.

A spekulációk kertjében virágzik minden virág. Az egyik arról regél, hogy a szövetségesek beavatkozása Jugoszláviában azért történt, mert Szerbia ellenkezést fejtett ki a nyugati globalizációs tervekkel szemben. Csak éppenséggel kitaláció az egész, hiszen miféle szerepet játszhat — mint piac — a globalizációban, és milyen mint ipari kapacitás. A globalizációs irányzatok földrészekre vonatkoznak. Például: a világ három legnagyobb vitaminygára egyesült, meghódította az amerikai és nyugat-európai piacot. Elkövették azt a bűnnél többet, tehát hibát, hogy nem a piacon hagyták kialakulni az árakat, hanem árkartellt létesítettek, diktálták az árakat, művi úton ádrágitottak, ezért a konkurrenca törvényének megszegése miatt óriási pénzüsszegekkel megbírságotlák őket. A kartell egyik tagjának, a svájci Roche vállalatnak nagyobb az évi forgalma, mint Jugoszlávia költségvetése.

Egy másik virág a spekulációk kertjében azt állítja, hogy a NATO pajzsa mögött Amerika azért indította ezt a háborút, mert háborús Balkán háborús Európába torkolthat, Amerika számára pedig létfontosságú az európai piac. Ha Arisztotelész módján fogjuk föl az érdeket, a nyers érdekre ráhéjazhat a nemes érdek, a piac megőrzésének érdeke az emberi jogok megvédésére. Utóbbi morálpolitikai cél, eszmény és követelmény, előbbi azonban nem semmisíti meg ellentmondásként az utóbbit. Persze, lovagi odaadással szolgált tiszta eszményeket gyakorlatilag nem ismer ez a századvég, s félt, hogy a következő sem. Az európai piac előbb-utóbb szembeállítja az európai és az amerikai érdekeket, s jóllehet Nyugat-Európában egyre több szó esik saját védelmi erő és biztonsági rendszer létesítéséről, remélhető, hogy a világ két leggazdagabb földrésze a tárgyalóasztalnál rendezi ügyes-bajos dolgait.

A némi Huntington tápszerrel kezelt virág a spekulációk kertjében a mohamedánok európai térnyerésére figyelmeztet. A száz éve törékeny európai egyensúlyt ezek

szerint Bosznia (ahol csak egy államrész a mohamedánoké) és a majdani Koszovó föderatív köztársaság fenyegeti. Mindkét övezet fegyveres konfliktus színhelye (volt), de a konfliktusokat a jugoszláv hadsereg provokálta. Fundamentalista erők nincsenek (még Albániában sem), de ha volnának is, a mohamedán kisebbségeknek ugyanaz a védelem jár, ugyanaz az önkormányzati jog, mint bármely kisebbségnek Európában. Egybe mosni a mohamedánokat az algériai terroristákkal, dél-szudáni gerillákkal vagy a talibánokkal — alighanem a rasszizmus újabb hajtása.

És mi lesz Koszovóval Koszovóban? Azután majd, hogy elkészül a ki- s bevonulás óraműve, s annakutána, hogy a békefenntartók új közigazgatást szerveznek. Mindenekelőtt: a menekültek hazatérnek. A hetvenkét napnak ez az egyetlen, vitathatatlan pozitívuma. Tizenhárom milliárd dollár árán Koszovó újjáépül. És mi lesz majd a helyhatósági választások után, amikor a békefenntartók kivonulnak? Se szerb, se albán részről nem mutatkozik hajlandóság a megbékélésre, az egy Ibrahim Rugovát kivéve. Hiszen Koszovó Jugoszlávia része marad, de senkinek sincs elképzelése arról, miként lehet együttélni egyrészt Koszovóval, másrészt hogyan illeszkedik bele Koszovó a jugoszláv államegészbe. Az UCK leszerelése nem jelent egyet az államfüggetlenségi tervek föladásával, amire a koszovói albán emigráns kormány sem hajlandó. Elkerülhetetlen: minden bizonnyal lesznek nacionalista megmozdulások Koszovóban, ekkora trauma után elszabadulnak az indulatok, szót kér a bosszú. Minden azon fordul majd meg, Szerbia hogyan reagál, tárgyal-e az albán vezetőkkel, vagy csapatokat küld a régióba. Hetvenkét napig úgy vigyázott a hadvezetés a hadseregére (380 ezer fő), mint a hímes tojásra, s az valójában sértetlenül került ki a légicsapások alól. De vajon mi célból? Ki veszélyezteti Jugoszlávia területi integritását, az egy koszovói albánokon kívűl? Nem Milosevics, hanem politikai ellenfele, Djindjics kér máris garanciákat a koszovói szerbek számára, megkerülve, hogy a tervek szerint a békefenntartó csapatok garantálják Koszovó etnikumközi békéjét. Lehetetlen azonban, hogy koszovói szerb rendőrök, civilek, akik részt vettek a paramilitáris egységek tisztogatásaiban, valamiféle mentelemben részesüljenek. Az emberi jogok ellen elkövetett merényletekért felelniük kell azoknak, akik elkövették őket. Elkerülendő a kollektív vád emelését, vagyis a nacionalista leszámolás helyett a demokratikus jogi rendezés útját választva. A koszovói szerbek helyzete körül dühöd

viták, civakodások, vádak várhatók a Milosevics nyomába lépő mindenkori belgrádi koránnyól. A két koszovói etnikum között továbbra is teljes a bizalmatlanság. E tekintetben, gondolom, senki se várt javulást a hetvenkét naptól.

A NATO túl hangosra csavarta morális eszményeinek hirdetését, tévedés volt beavatkozásnak, csapásoknak, légi hadjáratnak nevezni azt, ami minden gyermek számára nyilvánvaló volt: a háború. (Hobbes szerint a tévedés ott kezdődik, amikor valaminek nem megfelelő nevet adunk.) Hiba volt nem számitani a menekültek áradatára, civil célpontokat, valamint olyan objektumokat bombázni, amelyek következtében igen káros szennyeződések keletkeztek — a légzőutakra káros hatású grafitbombákat bevetni. A népi társnak, etnikai tisztogatásnak nem lesz mentsége a történelem ítélőszéke előtt, de a szövetségeseknek van egy óriási esélyük: ha a demokratikus jólét, békés alternatíva beüt Koszovóban és Jugoszláviában, az visszahatóan igazolja a hetvenkét napot.

Ez a két és fél hónap nem változtatta meg a világot, de egyáltalán, kinek voltak ilyen illúziói. Kant Örök békéjének 1914-ben lőttek Szarajevóban. A 21. század nyilván rajtjától kezdve számol azzal, hogy civilizációnkból nem iktatható ki a háború. Vannak azonban olyan fegyveres konfliktusok, melyek alapját az etnikai ellentétek adják, külsőnjük mögött mindig megtaláljuk a nemzeti kisebbséget elnyomó nemzettöbbséget, a nemzeti vagy vallási elnyomást. Ezek a konfliktusok politikailag rendezhetők, csak éppen az a világintézmény hiányzik, amely a sokszor lehetetlenül bonyolult dolgokat dűlőre vigye. Minthogy az elmúlt évtizedben negyvenkilenc fegyveres etnikai konfliktussal kellett számolni, s adva lévén, hogy az emberiség több mint egyharmada kisebbségi sorban él, egy új vagy megújult ENSZ-nek meg kellene szerkesztenie a Kisebbségi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát, s örökölnie annak betartását. Egyébként katonai szövetségekre hárul a tűz

eloltása Afganisztántól kezdve Korzikaig, Libériától Csádig és Nigériáig, Thaiföldtől Indonéziáig. Kérdés, persze, hogy Kelet-Timor vagy a törökországi Kurdisztán piacerdeket képviselhet-e a világhatalmat élvező Egyesült Államok számára. Árupiacot, parányit, igen, de nem hitel- és beruházási piacot, márpedig a profit nagy része azokon fordul meg. Az etnikai konfliktusok színhelye a világ szegény fele, ahol a kereset napi két dollár alatt mozog, s tudjuk, milyen könnyen manipulálható nacionalizmussá mind a nemzeti gar, mind a kisebbségi önazonosság, ha a szegénység táptalaján tenyészik. De legtöbb helyt a kisebbségek kezébe kútiuk a politikai fegyvert, mihez nyúlhatnak egyébbhez, mint a tűzfegyverekhez? Ha egyszer nincs — és nincs — olyan világinstancia, mely igazságot szolgáltatson és méltányos békét teremtsen.

Az etnikumok közötti béke nem szellemelvű vágyalom. Búcsúzó századunk második felében németek és franciák, németek és lengyelek, olaszok és dél-tiroliak, spanyolok és katalánok, belgák és flamandok, angolok és írek, illetve skótok és velsziek, litvánok és lengyelek megtanultak egymás mellett élni. A cseh és szlovák példa bizonyítja, hogy még egy föderatív állam fölbomlásának sem kell katasztrófává válnia, mint a Balkánon. A megbékélések e folyamata nagyjából a világ jóléti államaiban vált-válk valósággá. Ám a példát nehéz követni.

A kisebbségvédelemhez ugyanis pénz kell, akárcsak a békés egymás mellett éléshez. A szegények? Boldoguljanak, ahogy tudnak. A legtöbbben nem tudnak. Nigéria kivétel: igaz, van miből; több mint hétmilliárd dolláros olajbevételeből az új kormány tizennégy százalékot a kisebbségeknek juttat. Idejekorán, mert a Niger-deltában élő kisebbségek már megkezdtek a gerillák szervezését. Így megy ez. A kurdok most leteszik a fegyvert, hogy megmentsek Ócalan életét. De mi lesz a kurd autómiával, vagy föderatív függetlenséggel, a hegyi kurdok mérhetetlen szegénységével? Avagy ez a NATO-gaz Törökország belügye? Sokféle mértékkel mérik az igazságot ezen a földgolyón.

Nem hetvenkét, de hétezerhét-százhetvenkét nap se lesz elég ahhoz, hogy a száz éve moccsanatlan világ megváltozzék. Ott, ahol és amikor érdek és eszmény egybeesik, egy s más rendeződik, egyébként a hatalmasok még hatalmasabbak lesznek, a gazdagok még gazdagabbak, a szegények még szegényebbek. A jövő században kevesebb lesz a háborús áldozat, már most a legnagyobb üzlet a béke, de a világ dolgaival továbbra is tűzoltó módra foglalkoznak majd a döntőképes politikusok és háttérben a pénzpiacok, a globalizált világgazdaság uraival. Ne morálizáljunk, egyébként is mindez már a következő század nemzedékeinek gondja.

KÓDEX —

A Német Szövetségi Köztársaságban a Statisztikai Évkönyv szerint kb. 52.000 magyar él. (Ez az adat a magyar útlevelel rendelkezőkre vonatkozik; ezek közül több, mint 7.200-an élnek Észak-Rajna-Vesztfáliában). Joggal megkérdőjelezhetjük ezt a számot, hiszen itt az Erdélyből/Romániából származó magyarokat románoknak, a Horvátországból származókat horvátoknak, azokat, akik Szlovéniából érkeznek, szlovéneknek, a Délvidékről/Jugoszláviából jövőket szerbeknek, a Szlovákiából származókat szlovákoknak, a Kárpátaljáról/Ukrajnából érkezőket ukránoknak tekinti a statisztikai kimutatás.

A német állampolgársággal rendelkező magyarok nemzeti hovatartozását a statisztikai kimutatás nem veszi figyelembe. Ebből az okból kifolyólag nem határozható meg pontosan a Németországban élő magyarok száma. Mégis érdemes megkísérlni: több magyar szervezet, egyesület kb. 110-130.000-re becsüli ezt a számot.

Durván számítva az összmagarság egynegyede református keresztyén mind otthon, mind külföldön. A magyarok körében tehát ellentétben az általános elképzeléssel — a protestantizmus aránylag erősen képviselt.

A magyar protestáns gyülekezet 1500 tagjával létszámát tekintve nem túl nagy, de a tagok Alsó-Szászország déli részétől a Rajna-vidék-Pfalz északi részéig, egy kb. 430 x 120 kilométeres körzetben, 183 helységben, szétszórtságban élnek.

A II. világháború után a "népvándorlás" szörványgyülekezetek létrejöttét eredményezi az emigrációban. Észak-Rajna-Vesztfáliában az angol hadsereg egy gyűjtőtáborhoz létre a volt magyar közkatonák és tisztek számára Lintorfbán. Élénk egyházi élet folyik egy lelkes vezetésével. Később a magyarokat a környező falvakban helyezik el. Sokan itt maradnak, és beilleszkednek a társadalomba.

1956 — a magyar forradalom leverése után — ismét érkezik egy magyar menekülthullám a Német Szövetségi Köztársaságba. Ebből kb. 6.000 Észak-Rajna-Vesztfáliába. A menekülteknek hozzávetőleg egyharmada protestáns. Gondozásukra az egyházak és a Munkaügyi és Társadalombiztosítási Minisztérium 18 magyar szociális gondozót alkalmaz. 1957 novemberében egy "magyar házat" is létrehozna Gelsenkirchen-Scholvenben. A gyülekezeti munkát már ebben az időben a Rajna-vidéki Evangélikus Tartományi Egyház Diakóniai Szervezete támogatja tevékenyen. Ez azóta sem változott.

Bizonyos ingadozás: évente kb. 25-35 új család vagy személy érkezik (kései kitelepedők, kiházasulók, vagy vendégmunkások és egyetemisták) Magyarországról, a volt Jugoszláviából, Romániából, Kárpátaljáról, Szlovákiából. Egyes családok vissza is térnek hazájukba. Mégis évről évre nő a gyülekezet, mert az új egyháztagok száma jóval felülmúlja a visszatelepedők számát.

Az istentiszteletek magyar nyelvűek, de a temetések és a házasságkötési szertartások, amelyeken német anyanyelvű rokonok, barátok, ismerősök mindig résztvesznek, kétnyelvűek.

Az igehirdetés mellett az azonossági tudat erősítését szolgálják az anyanyelvi hagyományok ápolása és a kultúrtevékenységek is. Szörványgyülekezetként nem könnyű feladat mindig biztosítani ezek lehetőségeit, ezért sokféle tevékenységet a gyülekezetünk területén működő római katolikus magyar gyülekezetekkel közösen szervezünk.

Részletek GÁBRY SÁNDOR lelkész összefoglaló könyvéből (1999).

— INDEX

SZÍNEK ÉS VONALAK KÖZÖTT 13. A látvány árt a zenében?

Élvezettel nézem, csodálom Walt Disney klasszikus remekművekre komponált rajzfilmjeit. Egy egész sorozat alakult ki belőlük FANTASIA címmel. Van benne Bach: *d-moll Toccata és Fuga*, Csajkovszkij: *Diótörő* (részletek a zenekari szvitből), Dukas: *A bűvészinas*, Stravinsky: *Le sacre du printemps*, Beethoven: *VI. Szimfónia* (összevont változat), Muszorgszkij: *Egy éj a kopár hegyen* — megtoldva Gounod *Ave Mariá*-jával és — el ne felejtsem — a sorozathoz tartozik Ponchielli *Giocondájának balettenéje* is. Talán ez utóbbi a legzsenszálsabb rajzos megvalósítása Walt Disney-nek. Vele vetekedik a Csajkovszkij balettenéje megelevenítése és a balett lehetőségét magába rejtő Dukas-muzsika vizuális megformálása. Stravinsky remeke túllép a látvány nyújtotta képi pompázon is. A föld keletkezéstörténetének rajzos zsenialitása sem képes megbirkózni a zene mindent elnyelő energiaörvényével. Ez a mű ugyan balettnak készült, de messze túllépte a műfaj formai és tartalmi kereteit: a modern zene PRÓFÉCIÁJÁNAK született. Már egyáltalán nem túri magán a képi projekciót. Bár Disney produkciója nagyban hozzájárult a mű világméretű népszerűsítéséhez. De az már egy más dolog.

Elgondolkodtam, hogy a látvány minden esetben segíti-e a zenét. És fordítva: a zene segíti-e annak a megértését, amit látunk?

Emlékszem, hogy egy, az izmusokról tartott előadásomhoz Van Gogh, Gauguin, Renoir és mások képeinek diaprojektívjeit vetítve — magamat is meglepő — hatást tudtam elérni. Debussy és Ravel művei szóltak, csak úgy találomra illesztve a feltűnedező képekhez. Van Gogh napraforgói egyszerre mintha kinyíltak volna, mintha kisimultak volna. Úgy éreztük, mintha beleolvadtunk volna a kép fantasztikus világába, mintha csodaországba kerültünk volna. A felhangzó zene fantasztikus mélységet adott a remek-

műveknek, kozmikus hátteret. Ezek alapján állítom: érdemes képeket nézegetni — akár otthon albumokat lapozgatva, akár a kiállításokon képtől képig haladva zenehallgatással. Rendkívül kevés kiállításon vettem részt, ahol végig szólt a zene a látogatási órák ideje alatt megszakítatlanul. Pedig nagyszerű élmény az ilyen képtárlátogatás!

Ezzel szemben viszont — azt hiszem — senki nem kívánja Muszorgszkij remekéhez, az *Egy kiállítás képeihez* lapozgatni az eredeti képek albumát; rendkívül élményromboló lenne. Egyszer talán látam egynéhányat e képek közül, alig tudtam a zenéhez illeszteni. Azért a képek lehetnek remekművek a maguk nemében, de a fordított út — a látványtól a zenéig — szegényesebb élményt ad, kivéve, ha a zeneszerző átváltja a képi realitást a zene KÓDJÁRA. Ez az átváltás korántsem egyszerű folyamat. A legtöbb esetben — főleg a *tv-klipek* esetében — látvány és hangzás párhuzamosan futnak, de csak nagyon ritkán lenyegülnek át, vetülnek át egymásba. Ebben az esetben inkább párhuzamos élményről, polifóniáról van szó.

Operarendező szakos V. éves hallgatóm Alban Berg *Wozzeck*-jének filmdíszletekkel megvalósítandó változatának megrendezésére készülve egy sor video-klipek készített (természetképeket, felvillanó arcokat, beszédes kézmozdulatokat vett filmre). Az első megtekintésnél is már szabadkozott, hogy ez túl reális, semmi köze ÍGY a zenéhez. Át kell "szűrnie" a képeket, irreálisá kell tennie a látványt. Gyorsan meg is próbálta a képek "zenei" szín- és rajzos átkódolását — persze technikai eszközökkel —; az eredmény frappánsan új, nagyszerűen megfelelő volt Alban Berg zenéjéhez (pl. *egy színben*, vörösben, kékben adta vissza a hegyipatak sűrű hullámszát, a fák körvonalait, stb.). Világos volt számunkra: a látványt zeneivé kell tenni. Másképpen értelmetlen — csak néha sikerülő — pusztán esetlegességről van szó kép és zene között. Nem véletlenül muzikalizáltak a modern festők a képi megformálást az impresszionizmustól napjainkig. Ilyen muzikalizált képi anyaggal adja vissza Walt Disney is Bach *d-moll Toccata*-ját. A színek, formák játéka mégsem éri el a Bach-i muzsika magaslátát. Vannak ZENÉK, amelyeket hiába is próbálunk meg látványként VISSZAADNI.

TERÉNYI EDE

HOL-

Drámapályázat. A székelyudvarhelyi Tomcsa Sándor Színház, a marosvásárhelyi Színházművészeti Egyetem Szentgyörgyi István tagozata és a marosvásárhelyi Látó című szépirodalmi folyóirat szerkesztősége közös drámapályázatot hirdet. Benevezhetők meg nem jelent, illetve hivatásos színházban még be nem mutatott színművek — műfaji, tematikai és terjedelmi megkötés nélkül. A pályaműveket romániai és magyarországi színházi szakemberekből álló zsűri bírálja el. A pályázat díjai:

I. díj: 6000000 lej

II. díj: 4000000 lej

III. díj: 2000000 lej

A legjobbnak ítélt és arra érdemesnek

minősített színművet a Tomcsa Sándor Színház a 2000/2001-es évad folyamán műsorra tűzi, illetőleg lehetőség szerint és a terjedlem függvényében a Látó is közli.

A pályadíjak egyúttal a szerzői jogdíjat is tartalmazzák a Tomcsa Sándor Színház-beli bemutató esetében. Ugyanakkor a színház öt évig fenntartja a jogot a díjnyertes művek bemutatására.

A zsűri a legizgalmasabbnak talált pályaműveket 2000 áprilisában egy Székelyudvarhelyen rendezendő dramaturgiai fórumon a színházi szakma vitájára bocsátja, illetve műhelymunkára javasolja, melynek során a színpadra kerülő jelenetek kivitelezésében közreműködnek a Színházművészeti Egyetem teatrológus- és színészhallgatói.

A pályaműveket két gépelt vgy számítógépen szerkesztett példányba a Látó szerkesztőségbe kell beküldeni.

Cím: Redacția LĂTĂ, 4300 Târgu Mureș, str. Primăriei nr. 1, Jud. Mureș, România; vagy Of. P. 1, C. P. 89.

Beküldési határidő 2000. február 1.

A Felsőmagyarországi Kiadó gondozásában megjelent Sigmond István Minden nap halottak napja van című, egy tucat novellát felölelő kötete.

Megjelent a Látó júniusi száma, amelyben verset olvashatunk Bogdán Lászlótól,

Egyed Emesétől, Páll Lajostól, Pintér Lajostól és Tamás Tímeától. "Képekben gondolkodom" cím alatt Köbödöcz Gábor beszélget Tóth Krisztina költő-műfordítóval. Esszé, kisregény-részletet ad közre Nicolae Balotă (Ikon: a Láthatatlan képe — Vallasek Júlia fordítása —, Veress Dániel (Kemény Zsigmond), Kónya Klára (Kemény Zsigmond, a pszichológus regényíró) és Vida Gábor (Fakusz és Angelika). A Fórumban Balázs László József Kosztolányi-recepció a Tanulók Könyvtára előszavaiban című tanulmánya. Ady-kötő: Ady Endre Zündlöss váram alján. A számot Kuti Dénes festményeivel illusztrálták.

A Magyar Napló, a Magyar Írószövetség és a Petőfi Művelődési Központ közös rendezésében tartottak Magyar Napló-estet június 15-én az írószövetség Bajza utcai székházában. A rendezvény keretében Ferencz Győző mutatta be Grecsó Krisztiánt.

A Magyar Napló júniusi számában olvasható Csiki László Évezáró című verse és Bölöni Domokos Éjjeli sikoltás című novellája. A lapból külön kiemelendő a Világ-irodalmi figyelő című rovat québeci irodalmi válogatása. Pomogáts Béla Czine Mihály öröksége cím alatt búcsúzik az irodalomkritikustól.

-MI

Júliusi éj

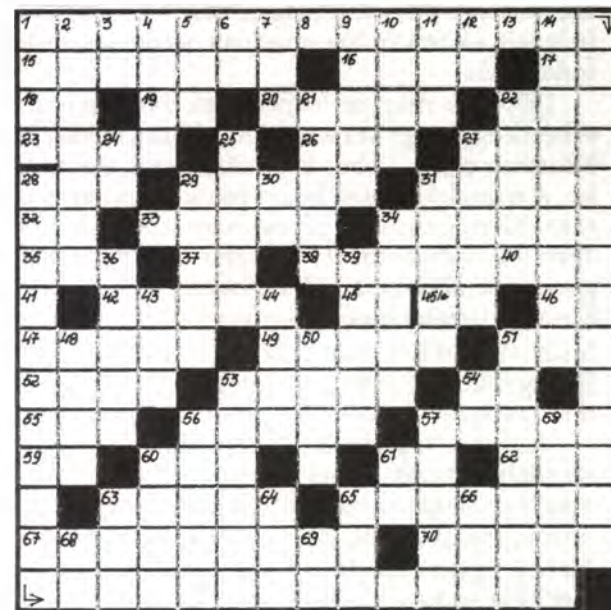
Rejtélyünkben Piero Bigongiari olasz költő versének két sorát idézzük a vízszintes 1. és függőleges 28. sorokban Végh György fordításában.

VÍZSZINTES: 15. USA-szövetségi állam. 16. Oszlopcarnok. 17. Ötvenöt római számmal. 18. Major Tibor. 19. Brassói kocsik betűjele. 20. A három vegyértékű vasat tartalmazó vegyületek nevének előtagja. 22. Részben bekap. 23. Verdi-opera. 26. Nem holnap. 27. Hideg — románul. 28. Bór és molibdén vegyjele. 29. Oktat. 31. ... hagyományai, Kármán József műve. 32. Ború egynemű hangzói. 33. Bíz. 34. Ruhák mosásánál használták régen. 35. LMA. 37. Helyhatározó rag. 38. Étélizés. 40. Középen áll! 41. Ötszáz római számmal. 42. Ilyen költemény is van. 45. Simó Péter. 45/a. Vranceai kocsik betűjele. 46. Nitrogén és foszfor vegyjele. 47. Kíván. 49. Albániai település (Vlora). 51. Vers-tartozék. 52. Belgiumi város. 53. Női név. 54. Ásványi fűszer. 55. Kén és diszprézium. 56. Hanga. 57. Kérést bejegyez. 59. Ábel egynemű hangzói. 60. AMT. 61. Latin kötőszó. 62. Oxigén és nátrium vegyjele. 63. Unalmat, álmodást jelző. 65. Villá-

val szétszór. 67. Szalutáló. 70. Egykori kedves, falusi, esti közös tevékenység, névelővel.

FÜGGŐLEGES: 1. József Attila-verse. 2. ... refugium, a végső menedék. 3. Tantál. 4. Híres svéd énekegyüttes volt. 5. Maró hatású folyadék. 6. Német márka. 7. Fél bűnszövetkezet! 9. Erre szoktak felönteni. 10. Uri..., Móricz-mű. 11. Vagy - oroszul. 12. Skálahang. 13. Itt-rium. 14. Durván kimeríteni. 21. ... Zola, francia író. 22. Esőtől, napsütéstől véd. 24. Skálahang. 25. ... Márton természettudományi szakíró (pl. Visselkedések az állatvilágban). 27. Szoba-elem. 29. Ebédhez készíti elő az asztalt. 30. Nagy Éva. 31. Szaladva. 34. Ilyen pálinka is van. 36. A mondat egyik fő része. 39. Madár. 43. Kezéből kihullat. 44. Védni. 48. Svédországi település (Hede). 50. Litium és kripton vegyjele. 51. Motor forgórészek. 53. Tettre fel! 54. Sükő egynemű hangzói. 56. Kibocsát — románul. 57. Részeg. 58. Hazai bányaváros. 60. Tokaji borfeleség. 61. Igekötő. 63. Kártyafigura. 64. Hazai folyó. 65. EÖD. 66. Fez betűi. 68. Kötőszó. 69. Germánium.

K. KOVÁCS ANDRÁS

A HELIKON 12. számában közölt, Goethe: Szelíd Xénia című rejtélyünk megfejtése: Tudod, hogy intézd bölcsen életed? / Légy víg! — Ha nem megy, légy elégedett. / Eliszondodni nem nehéz / annak, ki jól magába néz. / A legnagyobb vágyam tudod, mi? / Tulajdon árnyam átugorni.

Főszerkesztő: SZILÁGYI ISTVÁN
Főszerkesztőhelyettes: KIRÁLY LÁSZLÓ
Felelős titkár: SIGMOND ISTVÁN

Főmunkatárs: SZABÓ GYULA
Szerkesztőség: LASZLÓFFY ALADÁR: világkultúra
SZÖCS ISTVÁN K. JAKAB ANTAL: vers, irodalomtörténet

MÓZES ATTILA: próza, kritika
NAGY MARIA: olvasószervező
RÁKOSSY TIBOR: műszaki szerkesztő

Számitógépes türdelés: NAGY MARIA; nyomtatja a Miskolczi Kis Miklós református sajtóközpont; felelős vezető: TONK ISTVÁN
A szerkesztőség címe: 3400 Cluj-Napoca, str. Iasilor 14. Postafiók (casuta postala) 245 Telefon: 132309, 132096

A HELIKON alapítványi támogatással jelenik meg - kiadja a ROMÁNIAI ÍRÓK SZÖVETSÉGE ISSN 1220-6288